

DAS ZEITALTER.

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 13 Juni 1901.

גליון 24.

קראקא כ"ו סיון תרס"א.

הכו"ל :
חברת "אחיאסף".

תכן הענינים :

ד"ר ש. ברנפלד.

ש. ב"ד.

A.

- - w -

ש. צ. ועצער.

הלל צייטלין.

י. ל. פרץ.

ה. ד. נאמבערג.

דוד פרישמאן.

פעולה מוסרית חיובית.

בארצות המערב. כב.

ברוסיה.

במכתבי העתים.

השקפה על דברי המדינות.

מאורעות ומעשים.

אנשים וספרים: פרידריך ניטשצשע. ה.

מכתבי אחד הצעירים. א.ב.

ארבע אבנים טובות. (היון).

קומו! (ציוו).

מכתבים על דבר הספרות. ב.

תנאי החתימה :

באוסטריה-אונגריה :

לשנה 14.— קראנען.

לחצי שנה 7.—

לרבע שנה 3.50

ברוסיה :

לשנה 6.— רוב"ב.

לחצי שנה 3.—

לרבע שנה 1.50

בשאר ארצות :

באשכנז לשנה 12 מארק.

באנגליה " 12 שילינג.

בשאר ארצות לשנה 17 פרנק.

בארץ ישראל " 15

מחיר כל גליון 15 ק/ 30 העל'.

בעד הילוף הכתבת 20 ק/.

מחיר מודעות :

בעד כל שורה קטנה פשיט 20

הילה, 10 קופ'.

כתבת "הדור" :

בשאר ארצות:

Administr. „HADOR“, Krakau, Gertrudy 16.

ברוסיה:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste 25.

מי שיש לו למכור

"השלח" כרך ג'. וכורך ה' V.

יפנה אלינו ונשלם לו מחירו.

חברת אחיאסף.

„Знаменитые евреи мужчины и женщины въ исторіи культуры челоѳчества“, содержитъ въ себѣ біографіи и характеристики свыше 300 великихъ людей прошлаго и настоящаго на всѣхъ поприщахъ дѣятельности, соч. д-ра Адольфа Когута. Цѣна за всѣ 40 выпусковъ на подписку 8 р., цѣна выпуска въ отдѣльной продажѣ 25 к.

Издательство „Ахiасафъ“, Варшава.

לבית מסחר הספרים של חברת "אחיאסף"

נכנסו הספרים החדשים האלה:

- עלי חמד, סמולנסקין 50-
 - הירושה, סמולנסקין 3-
 - די אלמע מעשה און א נאכט אין צרות, מענדעלי מוכר ספרים 30-
 - געשיכטע פֿין דער מענשליכער ענטוויקעלונג, פ. שטרייסלער 25-
 - דער בלינדער מוזיקאנט, קאראלענקא 35-
 - דאס ווינשפינגעריל, מענדעלי מ״ס 40-
 - סטעמפעניג, א ראמאן אויס דעם יודישען לעבען, שלום עליכם 40-
 - קאלומבוס, די ענטדעקונג פֿון אמעריקא, הארקאווי שטיינער וואס פאלען פֿון הימעל, א פאפולערע ערקלע- 10-
 - רונג איבער מעטעאריטען א. ז. וו., פֿייגענבוים 10-
 - Juda, Gesänge von Börries v. Münchhausen, mit Zeichnungen von E. M. Lilien (עיין הבקרת עליו מאת פאכיום שאך ב'יוד' ג' 12) מכורך 4-50 הדר אריגיניעל
 - Der Talmud, sein Wesen, seine Bedeutung und seine Geschichte, bearbeitet von Dr. S. Bernfeld 60-
- Изд. „Ахiасафъ“, Варшава.
Verlag „ACHIASAF“, Warschau.

КЛАУСНЕРЪ.

ДУХОВНЫЙ СІОНИЗМ и его главный предетавитель.

Опытъ обстоятельнаго изложениа
и характеристики сіонистсткой
доктрины „Ахадъ-Гаама“.

Цѣна 40 коп., съ перес. 46 коп. Сіонист-
скимъ кружкамъ значительная уступка.

Продается въ книжномъ магазинѣ

Издательства „Ахiасафъ“, Варшава.

י. ל. פריץ, שריפטען

יובילעאום אויסגאבע

(פערשידענע אויפזעטצע, פאעזיע, ערצעהלונג-
גען און בילדער, סאטירען און הומארעסקען,
מעשה'לעך, חסידיש און פעליעטאנען).

פריץ מיט פֿארטאָ 2 רובעל, אין א פראכטבאנד 2,50 ר.

צו כעקומען ביי חברת „אחיאסף“, ווארשא.

Издательство „Ахiасафъ“ Варшава.

חברת אחיאסף.

ספרי למוד ומקרא לבני הנעורים:

- 1) עברית בעברית, ראשית למודי שפת עבר ע"פ השטה הטבעית, חבר י. אפשטיין.
המיתודה היותר קלה ומועילה ללמוד שפ"ע עם ציורים שונים לשיעורי הלמודים ותוי זמרה לשירי ילדים הבאים בספר.
מחירו 50 ק"פ ועם פארטא 60 ק', מכורך יפה 80 ק', וע"פ 90 ק'.
 - 2) דברי הימים לבני ישראל, מאת מ. ברוינשטיין.
חלק א'. מימים קדמונים ועד חרבן ביתר, עם ספר מלים בחרגום ושפת רוסיא.
חלק ב'. מן חרבן ביתר עד דור הרמב"ם.
הספר נדפס באותיות גדולות ומנקדות ובסופו נמצאו שאלות לתלמידים.
מחיר כל חלק 1 ר"כ ועם פארטא 1.12 ר"כ, מכורך יפה 1.30 ר"כ ועם פארטא 1.42 ר"כ.
 - 3) זכרונות לבית דוד, מאת א. ש. פריעדבערג.
ספורים היסטוריים בתולדות ישראל מן חרבן הבית הראשון עד תקופת הרמב"ם.
מחיר חלק א' 1.64 ר' ועם פארטא 1.72 ר', מחיר חלק ב' וחלק ד' 1.40 ר' כל אחד וע"פ 1.50 ר', מחיר חלק ג' 1.73 ר' וע"פ 1.91 ר'. עבור כריכה מהודרה יש להוסיף 30 קאפ'.
 - 4) "האביב ספר" מקרא יקר בערכו הכולל מאמרים, שירים ספורים מאת סופרים נודעים. נערך ע"י י. ה. ראבניצקי.
מחירו 60 ק', עם פארטא 70 ק', מכורך 75 ק' ועם פארטא 85 ק'.
 - 5) שירת הזמיר, מאת בוקי בן יגלי. (דר. י"ל קאצענעלסאהן) ספור לבני הנעורים.
מחירו 25 קאפ' וע"פ 30 ק'.
 - 6) ה. אנדרסן, ספורים והגדות, כתיבים עברית עם פתח דבר מאת דוד פרישמאן (הוצ' א. ז. כהן).
מחירו 60 ק' וע"פ 70 ק', מכורך יפה ע"פ 1 ר'.
- Издательство „АХIАСАФЪ“, Варшава.

ה ד ר

תנאי החתימה:

באוסטריה-הונגריה:

לשנה . . . 14. קראנען

לחצי שנה . . . 7.

לרבע שנה . . . 3.50

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . 12 מארק

באנגליה לשנה . . . 12 שילינג

בשאר ארצות לשנה 17 פֿרנק

בארץ ישראל . . . 15 פֿרנק.

ברוסיה:

לשנה . . . 6. רו"ב

לחצי שנה . . . 3.

לרבע שנה . . . 1.50

מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ'.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פֿמיט 20

הילר, 10 קופ'.

Erscheint jeden Donnerstag.

יוצא אחת בשבוע.

המיל: חברת "אחיאסף".

Krakau, 13 Juni 1901.

Nr. 24. — גליון כד.

קראקא, כ"ו סיון תרס"א.

שבעמנו, ואולם עוד נשאר קים. ואפילו אלו, אשר בהפקירא ניהא להם, חשים בלבם נגעועים עצומים לה, ועוד קשה להם להודות אפילו בינם לבין עצמם כי נעשתה תמורה ברוחם. ולפעמים הם באים בטענה כי לב העם ברובו עוד הולך אחרי הדת, ולכן אי אפשר להם לפרש טענותיהם בזה, למען לא יכאיבו לב "שלומי אמוני ישראל" — ולכן הם מהכים לעת מצוא.

ואולם אין ספק לי, כי אם נחכה עוד זמן מה, או תגרל הריקנות שבלב עמנו, ומחסרון כל תוכן ישבר גם הכלי ולא יהיה לנו עוד כלי קבול להעיון מוסרי חדש. עוד טרם שנתרוקן הלב לגמרי, עלינו לבקש לו את התוכן המוסרי אשר ימלא את החסרון.

הנה אומרים, כי הרגש המקשר והמאחד אותנו הוא בתולדת עמנו. ההיסטוריה הישראלית היא יסוד קיומנו, כי היא עשתה אותנו לעם. ואולם ההיסטוריה היא פירוש ובאור של העבר, היא הכלי המחזיק את לאומיותנו בתור חזון היסטורי. אבל אין תולדות ימים שעברו מספיקות לבצר את המקום גם בעתיד. אמנם נורה, כי עתה משפיע עדיין כח ההתמדה בנו, באופן שיקשה לרוב היהודים לוותר על הדברים הרבה מפני ההיסטוריה המשותפת לנו. ואולם עלינו לזכור, כי הרגש ההיסטורי משפיע רק אם הוא מתמיד והולך והחבל לא ינתק. אם תהיה ההיסטוריה הישראלית כעין שלשלת, אשר טבעותיה אחוזות זו בזו, או נחוש את ההשפעה מראשית מציאותנו ההיסטורית עד דור אחרון. ומובן מאליו כי כחה גדול מאד, שהרי הוא כפול ומכופל ויש בו תמצית התקופות הרבות שעברו על עמנו. זהו "סבל הירושה", אשר כחו והשפעתו יראה ככל עם ועם. ואולם מה יהיה, אם ינתק החבל הזה? אם תפסק השלשלת הזאת באחרונה? הלא מן ההכרח הוא שבימי דור אחר יהרל גם כח ההתמדה, ואז יהרל להיות לעמנו יסוד קיום. אין ספק לנו, כי אם נחרל מלהוסיף על תולדתנו או תחלש באחרונה השפעתה. בחיי כל עם נראה — אין יוצא מן הכלל הזה — דלא מוסיף יסוף. עם אשר תפסק פעולתו ההיסטורית יפסיד גם את הרגש ההיסטורי, הלאומי, וסופו להבטל ולעבור מן העולם.

נניח, כי אמת היא מה שיטענו נגדנו: אתם באים בכח השלילה, או בסנון האנשים החולקים על "אחד העם"; אתם מרפים ידי הלאומיים בפסימיסמוס נפרד ומרובה. אם אין בכם כדי להניד לנו, מה נעשה, חרלו מלהניד לנו, מה לא נעשה; נניח, כי יש קורטוב של אמת בטענה זו — ואולם עד מתי תועיל לנו אונאת עצמנו? משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה לו הון גדול והלך והשקיע אותו בעסקים

פעולה מוסרית חיובית.

ה"קולטורה העברית", אשר היתה בימים האחרונים לשיחה בספרותנו ולהנהגת לב הלאומיים הרוחניים שבנו — בניגוד להלאומיים המדיניים, שאינם צריכים לשום רעיון מוסרי חדש — אין אמנם לה, לפי דעתי, יסוד מדעי, ואולם בראותנו, עד כמה לקחה את לבות בני הנעורים בקרבנו, הנה בעל כרחנו נודה כי נתשמעה בה שאיפה לאומית, כי אמנם יהושו רבים מבני עמנו צורך גדול לאיזה אידיאל מוסרי לאומי; או, כי נאמר בסגנונו של ניעטצשע: הלווחות הראשונות של המוסר הלאומי נשתברו, ועלינו לפסול אחרים תחתיהם. ולכן אם גם לא נודה, כי הקולטורה הלאומית היא אותו האידיאל אשר אנו מבקשים, הנה בלי ספק תתעורר בנו השאלה: מה היא הפעולה המוסרית החיובית, אשר עליה עומד קיום עמנו בנולה?

בלי פעולה חיובית כזאת אי אפשר לעמנו להתקיים, במצבנו הנוכחי יש לנו הרבה מבטלים כנגד קיומנו, כח המושך מחוץ הוא חוק ונמרץ, ואם יחסר לנו כח הניגוד, היינו כח מוסרי פנימי, אשר יעצור בעד הכח המבטל, או בהכרח כי יתפרר עמנו מעט מעט, בה במדה שתגבר בנו הקולטורה הכללית. אנו חשים בלבנו מהאה נד ביטול קיומנו, והרגש הזה הוא רגש טבעי בכל אדם, ואולם ככל רגש ורגש צריך גם זה למוזן ולחזיון; אם ירפה הכח המהזק אותו עד הנה, בהכרח כי יבטל גם הרגש הזה — ואז בא הקץ! אנו רואים, כי עד קרוב לימינו אלה היה הרגש הדתי חזק בישראל, והרגש הזה הקיף אותו חומה גבוהה ובעורה ושמר אותו מכליון גמור. ואולם הרגש הזה התרפה הרבה בימינו, ועדיין לא מצאנו רגש כמותו, אשר יוכל למלא את מקומו. בכל אופן שיהיה לא נוכל לכחש כי גדולה היתה תמיד פעולת הדת בקרבנו פנימה, כי שמרה אותנו כלהימים הרבים, מעת שהחל הפזור של ישראל עד קרוב לדורנו זה. הרגש הדתי מלא את תפקידו באמונה; ומאשרים היינו אלו היה כחו גם עתה ככחו אז. ואולם מאחרי שעתה מנשבות רוחות אחרות בעולמנו, הנה מן הראוי, כי לא נבלה זמננו בנניחות ובכיות על העבר, אלא נסתכל בהוה, כדי לכוון את לבנו לעתידות עמנו. עלינו להשתדל למצוא את האידיאל החדש אשר כחו לא יקטן מאותו האידיאל ההולך ורפה בנו.

מכיר אני בטבע החקירה הזאת ולא נכחד ממני רוב הקושי שבה. אלו היה הרגש הדתי נפסל כל עיקר, כי אז היינו חוקרים על אודותו ברוח שוקטת כעל אודות חזון היסטורי של התקופות הקודמות; ואולם הדבר אינו כך. הרגש הדתי הפסיד הרבה מכחו בין רוב המשכילים

איך אפשר בין השקפתם הקולטורית ובין רגש הלאומי שבלבם. באופן זה לא נחוש „קרע בלבנו“ ולא נבוא לידי מלחמה פנימית בשאלתנו: קיום הלאומיות הישראלית מה תהא עליו?

ואם נבוא לידי הסכם בנוגע לדבר זה, הנה לא תהיה פעולתנו רק בשלילה, אלא תוכל להיות גם בחיוב. אבותינו, מתוך שהיו בעלי דת באמת, הרגישו כרגש טבעי כי אין דת מתקיימת בהיותה יצוקה בטפוס אחד, אלא בכל דור ודור חדשו בה והתאימוה עם פני התקופה וצרכי הזמן, ואם גם התנצלו תמיד ואמרו, כי חלילה להם להוסיף על הדת, ורק מתקנים הם בה, או כי יעשו לה שמירה ויגדרו גדר סביב לה, וכדומה מן הדבורים השגורים, הנה לנו לפי דעתנו והשקפתנו נמצא, להפך, כח גידול וצמיחה של הדת כל זמן שהיתה בתקפה ובכחה הטבעי. אין לנו מניס בזה את אבותינו, אלא, אדרבה, נשתאה על תוקף הרגש הדתי שמשל בהם. גם היהדות הלאומית לא קבלה בימים הראשונים צורה קבועה ולא עמדה על נקודה אחת כל אותם הימים שעמדה בנידולה וצמיחתה והיתה לכח פנימי לאומי בישראל. ואולם בימים האחרונים, לאחר שפסק גידולה, נעשתה לחוק ולא יעבור, מבלי שהבחינו בני הדורות הבאים, איזה יחוס יש להיהדות — בין הדתית ובין הלאומית — עם צרכי הזמן. מאורעות שונים עברו על עמנו בימים האחרונים, אשר לא השאירו עקבותיהם בהיהדות, אשר חדלה כבר להיות טופס המעשים והעובדות של אומתנו. אתה מוצא, כי היהדות בהיותה בימים הראשונים חותם ההיסטוריה הישראלית ואוצר זכרונותיה, יסדה חגים וימי צום בתור זכרונות לאומיים, ואלו הימים היו נזכרים ונעשים בישראל וקיימו בנו את הזכרונות הלאומיים. ואולם בימים הבאים חדל זה, וכי לא היה, למשל, מאורע של גירוש ספרד חשוב כזה של מנלת אסתר — אשר תמציתו ההיסטורית נעלמת מאתנו? וכי לא היה, למשל, מאורע של ההשמדות בשנת ת"ח חשוב, כדי לעשותו ליום ציום לאומי? או רואים, כי אמנם נסו לעשות כזה ואמרו לקבוע את יום העשרים לירח סיון בתור יום צום ובכ"ו, אבל לא נתקבל בעמנו, יען כי פסק כבר הכח החיוני של היהדות וכבר נחתם חוון.

אין לי עסק עם תחית הדת בעמנו — אשר אמנם גם זו נצרכת לנו מאד — אבל תחית החלק הלאומי של היהדות תוכל להיות מסורה לנו, פעולה זו היא חיובית ורכת התועלת מכל צד; היא אינה רשות אלא חובה, ואם נתרשל בה, את קיום עמנו לנו קובעים, הפעולה הזאת תחלק לשתים: (א) הבקרת, היינו, כי נצרף ונברר את כל פרטי היהדות ונבקש את החלק ההיסטורי והלאומי שבה; (ב) המעשה, כי נשניח על צמיחת היהדות הלאומית ונראה לחזקה ולסעדה במעשים חיובים לפי צורך הזמן. עלינו להמציא לנו אותות ברורים, סימנים מובהקים של היהדות הלאומית, כשם שהמציאו הראשונים סימנים כאלה נאותים בזמנם, והו הקורטוב האמתי של שאיפתנו לקולטורה עברית, היינו לטופס החיים הלאומיים בישראל, שיקבלו פנים חדשים וכולפים. אם תחל ספרותנו לעסוק בשאלה זו, או תכנס גם אל חיינו הלאומיים, והיא עתידה להמציא לנו פעולה חשובה ומועלת. עלינו לברוא לנו את הצורה החיובית הראויה כעת להיהדות הלאומית, כדי שתהיה כלי קבול של חיינו הלאומיים.

ד"ר ש. ברנפלד.

שונים ולבסוף אבד את עשרו בענין רע, והוא עודנו גוננו אתו את החשבונות ואת הכתבים של עשרו זה שהלך לממיון ומרמה את עצמו להאמין, כי לא יחסר כלום. מה יועיל לו כל זה? האם לא טוב לו לאמץ את לבו ולהודות לעצמו, כי אבד ממנו עשרו ועליו לשנס את מתניו ולהחל מחדש? נמצאה בבית גנונו „קולטורה עתיקה“, אשר אין ספק כי חשיבותה ההיסטורית היא גדולה עד מאד, ואולם החיים אינם מוצאים די ספוקם רק בזכרונות קדומים. עלינו להודות לעצמנו, כי צריכים לנו לשאיפה מוסרית חדשה במקום זו שהפסידה את השפעתה ברבות הימים.

אי אפשר לנו לפעולה לאומית — ואפילו לשאיפה לאומית — בלי אחדות רוחנית ומוסרית, בלי חיים רוחניים משותפים לכל חלקי האומה. גם בזה מוצא אני הסכנה העצומה לקיום עמנו, בי רבים מתעקשים בדבר ובעל כרחו של פעולת הזמן עומדים הם על דעתם לטעון: הדת היא הקשר הלאומי של ישראל. רואים לנו בחוש, עד כמה רחוק המשכיל והמלומד כדעותיו הדתיות והמוסריות מהמון בית ישראל, ועדיין מרמים אלו את עצמם להאמין, כי הדת תחזק את חומת האומה הישראלית. פעולה לאומית משותפת לכל הפחות לכל המשכילים שבנו אפשר כעת רק בכח רעיון מוסרי מקובל לכלנו, ואולם עד שנבקש אותה הפעולה הלאומית, הנה עלינו להחזיק את האחרות הלאומית והרוחנית, שהיא בוראי התנאי הראשי של קיומנו בעתיד.

חושב אני, כי נבוא אל המטרה הדרושה, אם נאמץ את לבנו, להסתכל בהיהדות מתוך השקפה היסטורית ולזקק את מושגינו הדתיים. לא טוב הדבר, אשר לנו עושים, כי נבטל את הצורה החיובית של הדת מפני שאינה מתאמת לרוחנו לפי מצב השכלתנו; עלינו להמציא להיהדות צורה חיובית במקום זו שהפסידה ערכה כעת. ולא זו בלבד, אלא אם נסתכל בדבר בהשקפה ישרה ונאמנה אז נמצא, כי אותה הצורה החיובית החדשה — הלאומית — היא על צד האמת הצורה הראשונה והמקורית של היהדות, והצורה הדתית אשר קבלה ברבות הימים היתה רק על פי מאורעות שונים שהשפיעו עליה מחוץ. אין הדבר צריך לרוב ראיות והוכחות, כי היהדות בעיקר יצירתה והיותה היתה לאומית, והצורה הדתית המציאו לה אחרי כן מכמה סבות. ואפילו בימים האחרונים לא יצאה היהדות מכלל דת לאומית עד שבאו הנמשכים אחרי השטיעה הנמורה ומחו את התמצית הלאומית שבה ועשוה לחוון דתי בלבד, ולכן אפוא אם באים אנחנו לדאג לאחריתנו, עלינו לשוב ולעשות את היהדות בעיקרה לענין של לאומיות.

אין המכוון בדברי אלה לרחק אלא לקרב; אם נעמוד על סוד הדבר, כי יהדות דתית לחוד ויהדות לאומית לחוד, או אפשר לנו לפשר בין כל הכתות. אם נצרף את מושגי היהדות ונברר את תמציתה הלאומית, אשר בה יחזיקו כל המורים בקיום עמנו, הנה לא מחינו בזה בידי אלה, אשר גם החלק הדתי של היהדות חשוב להם וחביב עליהם, מלהחזיק בו בכל לבם ונפשם. אין בין הדת והלאומיות כלום. רק טעות היסטורית היתה, כי נתערבו לנו מושגי הדת והלאומיות באופן כי היו לאחדים. אפשר כי היה הדבר הזה טוב ומועיל בדורות הקודמים ועל ידו נתקיים עמנו. ואולם בינתיים באו מאורעות אחרים ושנו את פני הדבר, ועלינו לכונן את הרוחות החדשות המנשכות במחנה ישראל ולהתאים את קיום היהדות בתור חוון לאומי והיסטורי עם תנאי הזמן. רק באופן כזה תחדל כל צביעות דתית בקרבנו והמשכילים שבנו לא יבואו בין המצרים ולא יהיו במבוכה עצומה, מבלי לדעת,

בארצות המערב.

כב.

מי שאין לו בעולמו אלא ארבע אמות של הוורגליסטיקא היהודית בגרמניה, שמה בלי ספק בימים האחרונים שמחה גדולה. בכל מכה'ע לבני ישראל אשר בממלכה הזאת הכריזו על דבר יסוד חברה חדשה לפקח על צרכי עמנו בארצות המזרח, וביחוד להצליחם. בקולטורא הגרמנית ובהשכלה גרמנית. בראש החברה עומדים, כמובן, אנשים גדולים ומפורסמים: יועצי סתרי המסחר, יועצי סתרי הרפואה, יועצי המשפט (כלומר אדווקטים). שולחנים, רבנים והולכי בטל. ובכן תשועת ישראל הנה כבר באה!

זהו המאורע, אשר עליו הכריזו במכה'ע לבני ישראל בהתלהבות גדולה, ואולם בשביל כותבי ההיסטוריה הישראלית בדורות הבאים אכתוב בזה פירושו.

ידוע, כי כאשר נוסדה בשנת 1860 חברה, כל ישראל חברים' בפאריז, היה המוסד הזה דבר בעתו, וכמעט בכל הארצות יסדו סניפים לה. יצאו מן הכלל אחינו באנגליה, אשר מטעם לא נודע לי בנו כמה לעצמם, והם אמנם עשו הרבה מיום שיסדו. חברה היהודים באנגליה, ואחינו באוסטריה, אשר מסבת חקי המדינה לא היתה להם היכולת להספה אל חברה שמושבה חוץ לארצם (ואולם היהודים באונגריה נספחו אל החברה הפאריזית). הדבר נהג על צד היותר טוב, וביחוד השפיעו הסניפים בגרמניה רב טובה וברכה, כל זמן שעבדו שכם אחד עם החברה הצנטראלית. ואולם אחרי שנת 1870 קמו בגרמניה יהודים לאומיים נלהבים—מובן מאליו: גרמנים לאומיים—ושענו כי אין מן המדה, שיהיה להם מ'מ עם היהודים בצרפת, שהרי איבת עולם שוררת בין שני העמים האלה. אך שיהיה משפטנו על השענות האלה, הנה לכל הפחות בומן היה להן קורטוב של שכל וטעם. אמנם אין ספק כי לפי שיטת היהודים בארצות המערב, שהיהודים הם בני דת אחת ולא בני עם אחר, אין שום סבה להציב גבולות בין בני הדת הזאת בארצות פוזוריהם, שהרי הדת הקתולית מאחדת את הצרפתים ואת רבים מן הגרמנים, ומעולם לא נשמע, כי אחרי המלחמה של שנת 1870 היו מחוייבים בני הדת הקתולית להפרד מן הדת הזאת. וכן נמצא בגרמניה חברה האוונגליים (הנקראה על שם נוסטף אדולף מלך שווידיה) ועליה נמנים בני הדת הזאת בפרוסיה ובדאניה, וידוע כי יש קנאה בין שני העמים האלה, חשובי הנוצרים אומרים, כי לאומיות לחוד ודת לחוד, וזוהי גבורתה ומעלתה של הדת, כי תקרב רחוקים ומרוחקים, עם כל זה לא נרוב ב'המדרכים' של היהודים בגרמניה על אודות מענותיהם לפני שלשים שנה, כבר נודע למדי, כי מטבע עמנו להפליג ולהגזים בכל דבר, ואין ספק לי, כי עלינו אהינו בלאומיותם הנלהבת על הצרפתים והגרמנים, ובמקום שיהודים, מתגרמנים עומדים אין גרמנים נמורים יכולים לעמוד. ואולם עכשיו, לאחר שלשים שנה, אם רואים אנחנו חזון זה, או ישאל כל איש: קנאה לאומית מה זו עושה? הגרמנים משתדלים זה כבר להשכיח איבה קדומה, וזה ימים מעטים שחה הקיסר לחיי חיל הצרפתים, ושרי צבאות צרפת שחו לחיל הקיסר, היש עוד כעת סבה להפרד מן החברה הראשית בפאריז?

כאשר השתדלו היהודים הלאומיים לפני שלשים שנה, להפר את האחוה בין סניפי חברה, כל ישראל חברים' בפאריז והחברה הצנטראלית, לא עלה הדבר בידם, ועסקנים בעלי כשרון מרובה וחריצות יתירה (כמו הרב במברגר בקנינסברג, הרב פרנק בקולוניה, הרב לנדסברגר בליניץ) עשו חיל והיו לברכה לעמנו בעת צרה. די להזכיר את פעולות הרב במברגר בשנת 1882 לאחינו יוצאי רוסיה, רק בכרלין ירד פניף החברה מטה מטה, ואולם לא יען שנכבש ריחה. בעיני אחינו (כי עיקר הנרכות הן באות מקרב כת הבינונים, ואלו הם על פי הרוב יהודים בלי נקודות), אלא יען שאין לסניף זה הנהגה טובה. בראשו יעמוד איש משכיל, אשר לא יכשר לפקודתו מפני עקשנותו המרובה, ובכל אשר יפנה לא יצלה, וכבר כמה וכמה חברות חשובות נתדלדלו על ידו (האיש הזה הוא אדם חשוב, אודה האמת, בר אבהן ובר אוריין, ומאד אכבדהו, ובכל זאת את האמת עלינו להניד). עתה הוא זקן מופלג וכבר תש כחו. ולכן לא עשתה השתדלותו, לחדש נעורי החברה, שום פרי. ואולם בצדק התנגד בכל כחו להצעת ה"לאומיים", להפר את האחוה ולבנות כמה לעצמם.

והלאומיים האלה מה עשו? עמדו ויסדו חברה חדשה, היא החברה אשר הכריזו עליה כעת. אין את נפשי לטפל הרבה במאורע זה, שאינו אלא רעות רוח, אנשים אחדים, אשר איש לא מלא את ידם ולא נתן להם יפוי כח לדבר בשם היהודים בגרמניה, נאספו ושלחו לקרוא לאיוו "נכבדים" ידועים, אשר מטבעם להיות נחבעים לכל דבר ולחת. היום בשביל נשרפים, למחר בשביל להשיא יתומות עניות, ולמחרתו בשביל איוו שנוטרות פשוטה. מאלו הנודעים במעשיהם הכבירים לטובת היהדות לא נספח איש לחברה החדשה הזאת. העשירים שבהם יתנו איוו נדבה, ואולם בנדבת ידם לא יביאו אף טפה אחת של "הקולטורא הגרמנית" לרומיניה או לגליציה. איוו רבנים נספחו להם. רבנים בגרמניה הם תמיד כאופן החמישי בענלה, כרוזם אינו אלא בכדי להביא לידי ניוחך. את עיני מי יקרוו בהבטחתם, כי מטרתם לנטוע את הקולטורא הגרמנית על אדמת זר? מי מאחינו הנרכאים ברומיניה או בגליציה צריך להקולטורה הזאת? בכלל מתנאים האנשים האלה בדבר שאין בידם, אם ישתדלו לנטוע בקרב ביתם את הקולטורא הגרמנית האמתית, תבוא עליהם ברכה. ואולם בכרוזם זה חשבו לפיים את הגרמנים, לבלי ישענו עליהם כי יהדותם גדולה מגרמניותם. ועל זה באה ההתנצלות כעין הקדמה: הלא גרמניות אנו מרחיבים בין היהודים, מובן מאליו, כי מכה'ע המדברים בשם צורריו שפכו כבר עליהם לענן וקלס במדה מרובה, ואולם גם חשובי הנוצרים מתרעמים על זה: מה לכם ולהמסקיררה הזאת? וכי צריכה הקולטורא הגרמנית לסיוע כזה? אתם אומרים להחיש ישועה לאחיכם— זהו בודאי ענין טוב ומרוצה, כך היא חובתכם וכך נאה לכם. אבל הרחבת הקולטורא הגרמנית—הניחו לנו. האנשים העומדים בראש המוסד החדש, כלם כנים וישרים בלי ספק, מובטחנו כי אין אחר בהם אשר אכל לתיאבון נרות של חלב, או כי נמצא ח'ו במחתרת, כיונתם רצויה, אלא שידיעתם מועטה, כי אמרו לכבות נחלת חברה, כל ישראל חברים', הנה עדיין אין אנו ידועים, אם יעלה מה בידם. ועוד, נכרא קטילא קטלו, כי משמת במברגר בקנינסברג פסקו אנשי מעשה לטובת החברה הפאריזית; הרב פרנק הוא כעת זקן וכחותש. ובכלל כבר אמרתי, שאין כדאי לטפל בכל העסק הזה, שאינו אלא עסק של פרושות, ואולם רואה אני הפסד גדול בדבר מצד אחר. בודאי לא שמו האנשים הישרים האלה אל לבם, כי פרי עבודתם יאכלו שולחנים ידועים, אשר זה כשתי שנים הם טורחים ועמלים להמציא לממשלת רומיניה גלואה חדשה, כדי להשתכר שכר ספסרות, ולא עלה כלום בידם, השולחנים המפורסמים עמוסים כבר משא לעיפה של שטרות מקולקלים שאינם עוברים לסוחר. אם יקנו שטרי גלואה חדשה של רומיניה אין חפצם לקשט בהם את ארנום, אלא להוציאם לחוץ ולמכרם לבעלי כסף, זה אפשר רק בסיוע השולחנים הקטנים והבינונים, אשר רובם יהודים, ואלו לא יעשו נבלה כזאת, להלוות לרומיניה אף אנורת נחושת. רק העשירים המופלגים עשו להם את כספם וזהבם לאלהים, ולפניו הם משתחיים: כלב הבינונים יש עוד רגש בושה, עסק הגלואה החדשה נתקלקל בקיץ החולף רק מסבת שאלת היהודים, ואו הלא עמד בראש ממשלת רומיניה אדם כקארפ, "צדיק בדורותיו", שלכל הפחות הביטיח להקל להיהודים כפי האפשר. ואם לא האמינו בקארפ, בשטורדוא על אחת כמה וכמה! מי ימשכן את עצמו על על הדבר הזה, כי אם יבנו נדיביו היום בתי ספר ברומיניה, למחר לא תרד עליהם ממשלת הודון כעיש על הפגנים? אין החברה החדשה עושה, אלא להרניע לב היהודים, כדי להציל את רומיניה מרעתה, והיא לא תצלה!

אחינו האמללים בגליציה וברומיניה יאמינו בלי ספק, כי "הנדיבים" בכרלין ימטירו עליהם כעת נשמי נרכות, ולכן יבליעו גם את הטיפה המרה הנמצאה בכרוז המנדבים, כי חפצים הם להושיע לעם נדבה ורל, להולכי חשכים ואין נונה להם. העניים יפשו יד לקבל ולא יחושו לכבודם, כדרכם מאז. אין אומה ולשון בעולם אשר נדבאה כל כך בעיני עצמה כאומתנו העלובה, אם למשל היו מכרזים כזה לטובת הבורים, כי אז היו אלו ממהרים להשיב על דבריהם: אין לנו צורך להשכלתכם וללמודיכם, לא קולטורא אנו חסרים, ואולם לבני יהודים בגליציה ורומיניה—הכל מותר, אני מן הצד אין לי הרשות למחות בדבר ולומר: תהיה לכם הקולטורא הגרמנית, אין אנו צריכים כי תבואו אתם ללמדנו בינה, הבינו לעצמכם! כי מובן מאליו, שגם על זה לא נתן לי שוט איש יפוי כח. אבל על דבר

שלמלה לפרקים קרובים. יש אשר יעזוב התנן היהודי את ביתו לזמן קצר ויש אשר יתרחק מביתו לימים רבים; וגם יש אשר ביתו של היהודי הוא בעיר זו ומקום מסחרו ופרנסתו בעיר אחרת, באופן שאין בעל הבית יכול לפקוד את נהוה אלא פעמים או שלש פעמים בשנה. בתנאים כאלה (שבהם נתונים רוב תנרנינו הבינוניים) קשה לאדם להחזיק בתמתו. בכלל, כל בן עיר קטנה שבא לעיר גדולה, שלא להשתקע בה, עלול לשלוח רסן מפניו וללכת בשרירות לבו. במקום מושבו הוא נהר ככבודו, הוא מתביש מפני עצמו וירא מפני דבת הבריות; אבל בהתארחו בעיר שאין מכירים אותו, אין „רנש מוסרו“ ער בקרבנו כל כך, איננו מתביש כל כך לא מפני עצמו ולא מפני הבריות הזרים לו; ובעיר גדולה אשר בה רבו המכשולים והמוקשים לצניעותו, לא יעמוד בנסיון לאורך ימים. ויען כי רוב ה„בינוניים“ שלנו תנרנים הם, הנוסעים לעתים קרובות, לרגלי מסחרם, לכרכים, לכך לא יפלא בעינינו אם צניעותם, מורשת אבותיהם, הולכת ורפה בידם, ו„רנש מוסרם“ מלא נקבים חלולים.

בקצרה, אמונתי בצניעות הנכרים שלנו איננה חזקה כלל וכלל. אבל כנגד זה עורני מאמין בכל עוז בצניעות הנשים שלנו. אמנם לא אכחד כי אמונתי זו אינה „הניונית“, כי ההניון מחייב, לכאורה, שהשחתת המוסר של הנכרים מחויבת להשפיע לרעה גם על מוסר הנשים. אבל הלא אמרתי כי מאמין אני בצניעות בנותינו, וה„אמונה“, כידוע, אינה נוקקת למסקנות ההניון. ומלבד זאת, יש אשר גם ההניון אינו בר-סמכא ולא כל משפטיו אמת וצדק. בחיים ובטבע אנחנו רואים מעשים וחזיונות המתנגדים לגמרי לחקת ההניון. וגם בנידן דידן אנחנו רואים כזאת. בכלל הכתה מדת הצניעות בכל הנשים (לא רק בנות ישראל) שרשים יתר חוקים מאשר בנכרים; — אולי יען כי „נפילת“ האשה נחשבת כעון כבד מאד בעיני כל, תחת אשר „נפילת“ הנכר לא תשפיליהו בעיני הבריות, ויש אשר יחשבוהו לו לנבורה ולזריוות. אם צדקה ההבדלה הזאת בעיקר — על זאת לא לי לשפוט; אבל החברה האנושית מבדילה הבדלה כזו, ואין כל ספק כי ההבדלה הזאת הועילה לא מעט להגביר את רנש הכושה והצניעות באשה יותר מבאיש. ובנות ישראל מצוינות עוד יותר במדה זו, יען כי בעיני היהודים קשה חטאת „נפילת“ האשה עד מאד, ואפילו אלה שאינם צנועים לעצמם לא יסלחו לאשה את חטאתה.

הנשות אונות שלנו בודאי צנועות הן, אשה ישראלית הבונדת בבעלה היא חזיון יקר המציאות מאד מאד בכל מפלגותינו, ומעמדינו. רק במפלגת החסידים החשוכים המשיאים את בנותיהם ה„משכילות“, שלא ברצונן, לאנשים שאינם לפי טעמן, — רק במפלגה הזאת יש אשר יהיו לאשת-איש „יחסים אסורים“, וגם זה יקרה רק לעתים רחוקות מאד. אמנם מעט ענבנות, מעט „סלירט“, לא זר גם לרוח הנשואות שלנו; יש נשואות בעולמותינו העליונים והבינוניים אשר למראה עינין אינן מדרקרות מאד בהלכות צניעות המקובלות: הן מתאמצות למצאת חן בעיני הנכרים, ביחוד בהיותן בקהל גדול, והתאמצותן זו נשקפת גם מבעד מלבושן ה„קטוע“ וגם מבעד עיניהן. אבל אני דן אותן לכף זכות: הן עושות זאת לא מתוך נטיה פנימית, כי אם כרי „ללכת בחקות הגוים“, הנימוס דורש ל„התפרץ“ מעט במקומות של פומבי, בנשפי מחולות ומשחה, וכדומה. ואין כל ספק כי כל מה שהן מתירות לנפשן „ברשות הרבים“, הן אוסרות לעצמן „ברשות היהודי“; במושב שלשה או שנים לא תלכשנה „בגדי חפשי“ ולא תתנהגנה מנהגי חופשי שהן מתירות לעצמן בפני מאות אנשים.

אחד אחפון להעיר: אל תאמינו, כי יפתחו לכם את ידם הרחבה והמלאה. היהודים בנרמניה לא הצטיינו מעולם כפורנות יתירה. אם ימצא ברומיניה או בנליציה קבוץ של בני אדם, אשר יחושו עוד רנש בושה בלכם וישיבו לנדיבנו על פי הנוסח החדש: שקילו טובתכם ושדו אחיורי! או ישיבו לבני ארצם הרבה והרבה.

עד מתי יהיו אלו אפטרופסים עלינו? הכי אגורת כסף של צדקה תרכיב אותם אלופים לראשנו? האם איזו שולחנים ורבינים והלכי בטל הם פרנסי האומה?

ברוסיה הראו אחינו הכשרון להושיע לעצמם ולמחול על עורת הנדיבים בארצות המערב. הלואי כי כזה יעשו גם אחינו בנליציה ורומיניה, ואז לא יהיה שם יהודי „פולאק“ מנואץ כפי אחינו אנשי גאולתנו. ש. ב. ד.

ברוסיה.

(על הצניעות.)

עורני מאמין באמונה שלמה במדת הצניעות של אומתנו. אמנם יש כמה וכמה חזיונות בחיינו, העלולים לרופף מעט את אמונתי זו; אמנם גם אחדים מ„סופרינו היפים“ מתאמצים בהנאה משונה לפתות אותנו, כי טהרת חיי המשפחה בישראל היא אחת מן העלילות אשר בדאו ואשר טפלו עלינו צוררינו, וכי באמת עונבות כל בנות ישראל על מאהבים, וגם הנשואות יושבות והונות כל היום רק באהבת זרים. אבל גם החזיונות הבודדים בחיינו וגם חזון-לבם של סופרינו לא הצליחו עד הנה לכרות מלבי את האמונה ב„קדושת“ בית ישראל, לא אוכל ולא אובה להאמין כי כבר התנצל ישראל גם את עדי הצניעות, כאשר נמהר והודרו לאבד את שאר עדייו בצאתו מן הגיטו אל העולם הגדול. ואמנם מחויב אני להודות כי אפטימיותי זו אינה אלא בנוגע לבנות ישראל, אבל לא בנוגע לבני ישראל. בצניעותם של הנכרים שלנו איננו מאמין עוד באמונה שלמה. בעולמותינו הנקראים „עליונים“, כלומר בין עשירינו שהת„נארו“, חושבים „מעט פריצות“ לדבר שבמורה. „בחור מוזהב“ יקל מאד בעיני הסביבה שלו אם יהויק בתומתו, וגם הנשואים שבעולמות ההם יקבדו יותר כשיש להם איזה „יחס“. זהו, פשוט, מעשה חיקוי, מעשה קופים: כך נוהגים בעולמות העליונים שבאודעה, לכן צריכים גם „העליונים“ שלנו להחזיק במנהג זה. גם הבטלה והשלחה של בני המפלגה המאושרה הזאת, מועילות להפנות את לבם אל הכיעור ואל הדומה לו, — ובעולם התחתון שלנו, בין ה„טון עמנו, פועלות סבות אחרות להשכיח את טהרת הרוקים. ההתכנסות המקוצה מן הצד האחד וחוסר כל חנוך מן הצד השני, מחויבים להביא לידי פריצות. גם ההתרועעות עם חברים מקולקלים מבני הגוים (התרועעות המצויה לרוב בקרב בחורי המוננו) עושה את שלה. ואולם עלי להעיר, כי בשדרות השפלות שלנו אין הפריצות מצויה אלא בין הרוקים, אבל לא בין הנשואים. הבעל ההמוני נאמן באהבתו לאשת בריתו הרבה יותר מן הבעל ה„עליון“.

ואולם גם במפלגת „בעלי הבתים הבינוניים“, במפלגה שהיא רוב מנינם של יהודי רוסיה, נראו זה כמה עקבות פריצות הזכרים. גם אלה שאין להם לא משלות ה„עליונים“ ולא משפלות החמרית והרוחנית של ה„המוניים“, סרים גם הם מדרך הצניעות. הסבה לזאת מונחת, לפי דעתי, בטבעה של התרבות, שהיא כמעט עסקם היחיד של ה„בינוניים“ שלנו. חנרנותו של היהודי הבינוני תנדרהו ממקומו ותטלטלהו

מאד מאד את מוסרן של בנות השדרות התחתונות, גם ה"מטארינים" המפורסמים שבווילנא, המביאים אליה שפעת קבלנים, "קלי החיים" וקלי המדות, גורמים לא מעט לרובי ההפקרות בעיר הזאת, אשר ענייתה היחידה במינה עלולה להעביר על דעתן אפילו בנות "בעלי בתים".

אבל הפריצות וההפקרות מצויות לא רק בווילנא ולא רק בבנות עניים גמורים, וסבות רבות יש למחזה המעציב הזה. ראשונה, אשמים בזה בני עולמותינו העליונים: הם הם המדיחים את בנות השדרות התחתונות מדרך הצניעות. ה"בחורים המוחזקים" לא יעזו לנשוא אל בנות החברה שלהם, ממחשבות זרות, ואם יזלו לעשות כזאת, הלא ישינו כלימות. לכן הם מנסים דבר אל בנות החברה השפלה, ושם עפ"י רוב עולה להם הנסיון יפה, — לא, חיו, מפני שכנות שדרותינו התחתונות אינן בישנות וצנועות מ ט ב ע נ כבנות העשירים, אלא מפני שהערצת הממון וההתבטלות מפני בעלי ההון, המונחת גם הן בטבע עמנו הקבצן, עושות את בנות המוננו נחות יותר להתפתות. — הסבה השנית היא הספרות הזרנונית מ"י ידוע, אין לשער את נודל הפעולה המזיקה של שני ה"גורמים" האלה על הצניעות הטבעית של בנות המוננו! הרומנים האמריקנים, וביחוד החיוניות הנאלחים שהיו מעלים על בטת התיאטרון הורנוני, חתרו חתירה עמוקה מאד תחת מוסר המוננו, והפריצות המוצגת לראוה ברומנים ובחיוניות התיאטרון אוצלת מרוחה על בנות המוננו להכחיד מקרבן כל רגש בושה וצניעות. גם ה"ארטיסטים והארטיסטות" של התיאטרון הורנוני, הם בעצמם, שהיו עפ"י רוב מקולקלי המדות באופן גם מאד, ובהיותם חביבים ומכובדים מאד בעיני ההמון, היו פועלים עליהם לרעה גם ע"י "יחוס עצמם" לא פחות מאשר ע"י טיב חיוניותיהם. — הסבה השלישית היא אופן ההתחננות הנהוג כעת בעולמותינו התחתונים. הבנות של המפלגה הזאת אינן יכולות להנשא לאיש אלא בעזרת ה"אהבה". כסף אין להן, ואפילו אם יש בידן איוו אומנות, אין היא מספיקה למשוך אחריהן את ה"חננים" אשר תביעותיהם ו"שאיפותיהם" מרובות מאד גם במפלגה הזאת. ואף גם זאת כי בת עניים שלמדה איוו מלאכה הגונה ומפרנסת, לא תאבה להנשא לאיש כערכה, כי אם היא נושאת עיניה למרום ממנה מעט. בכל אופן מחויבת בת המפלגה הזאת להשתמש בכח ה"אהבה" הרבה יתר מכנות העשירים, כי רק בעזרתה תוכל למצוא חתן כלבבה. ואם האהבה אינה באה מאליה, היא מבקשת אהבה וחזרת אחריה בכל התחבולות; היא מתאמצת לעורר את האהבה בלב הבחור הנדמה לה כ"שרוך הנון". הדבר הזה גם כשהוא לעצמו דיו לפרוץ פריץ מסוכן כמדת הצניעות הטבעית שלה. אבל הפריץ הולך ורחב אחרי אשר הפיקה זממה, לכאורה, אחרי אשר הצליחה, למראה עינים, להצמיד אליה את "בחירה", וביחוד אם "בחירה" רם עליה במדרגה אחת או שתיים, או היא מתחכמת ומחבלת תחבולות לקשרו אליה בחבלים חזקים אשר לא ינתקו, והחבלים האלה ישימו עפ"י רוב מחנק לצניעותה ולתמתה. והחננים שבמפלגה זו אינם כלל נאמני רוח וצנועים וישרים, כרמות אשר יערכו להם "סופרינו היפים"; להפך עפ"י רוב הם נפי הרוח ונסי המדות, ועל "אמונתם" אין לבטוח כלל, ועל הרוב יעווב העלם לאנחות את "אהובתו", אחרי עכרו אותה, ופנה והלך אל רעותה הטובה ממנה או הרעה ממנה — והאהובה העוובה מוכרת לפול אל מחנה ה"גופלות".

כן מוכרחת. כי חטאת בתולה שסרחה לא תמחה עד עולם בקרב אחב"י, אפילו אם חטאה באונס או במחשבה טובה. איש הנון כל שהוא, יהיה מאיוו מפלגה שיהיה, לא יקח לו את ה"חוטאת" לאשה.

רגש הבושה שלהן נפגע רק ממבט של שתי עינים, אבל לא ממבטי מאות עינים. שום אשה הגונה לא תעמוד בביתה חשופה וחצופה בפני איש זה, אבל במקום של פומבי ובפני מאות אנשים — אינה חוששת. כן הוא בכל הנשים, וכן הוא גם בחלק ידוע של הנשים שלנו. בעלי המוסר העברי לא יודו בזה למחוקקי הנמוס בחיי החברה; הם יאמרו: כל מה שאסור ומכוער בחדרי חדרים, הרי הוא אסור ומכוער ביתר עז בקהל רב. ויש לשער כי גם בין בעלי הנשים יש הסוברים כבעלי המוסר. אבל הנשים לא כן תחשובנה, או כנכון יותר, הן אינן חושבות כלום; הן עושות מעשיהן זה בלי כל חשבון ודעת — ורק מתוך חיקוי בעלמא. בכלל ידוע, כי הנשים אינן מצמינות במלאכת החשבון, והבתולות שלנו, גם הן צנועות בודאי יותר מבנות הגוים, ואיני ירא מהחליט כי הנערות המשכילות מצוינות בצניעותן הרבה יתר מן הנערות הריקות מכל השכלה. ביתר דיוק: בנות הורים משכילים צנועות מבנות אבות חשוכים. כן יורה הנסיון, וכן יחייב השכל. הבתולה המשכלת המעורבת בין הבחורים, המתהלכת אתם והמשיחה אתם והמחוללת אתם והמשתעשעת אתם בלי מפריע (כאשר תעשינה הבנות המשכילות של הורים נבונים), — היא לא תכשל לעולם, היא תדע להבדיל בין המותר ובין האסור, היא תדע להבדיל בין חלקות של "רודפי סנורים" ובין דברים היוצאים מן הלב, היא תדע להבדיל בין מחשבות טובות ובין מחשבות זרות, ובכלל אין היא מתלהבת כל כך למראה כל נכר. תחת אשר הבנות של אבות חשוכים, המגדלות כשביות חרב, אשר בהיתר לא תבואנה לעולם במגע ובמשא עם ה"מין השני", — הן נכונות לצלע ולכשלוף, הן נכונות לנסול ביד הנכר הראשון אשר יקרה אליהן במסתרים. הדבר שאסור להן ושהן מרוהקות ממנו בזרוע, מושכן אליו בחבלי קסם כביר; הן הוות והונות ושוונות ברמיונות הוויה, הן משזות לנגדן את האיש בדמות-קסם המלהיבה את נפשן ואת בשרן. הן אינן יודעות להבדיל בין המותר ובין האסור; הכל אסור להן, לכן הן מתירות להן הכל. כל "חלקה" שמדבר העלם באזניהן מתקבלת על לבן כ"שיח שרפי קדש"; ואם אין העלם מן המתרשלים, לא יכבד ממנו לצוד אותן למדחפות. על בנות אדוקינו החשוכים יאמר המושל: תום נצור איננו שוה שכר נוצר. אמנם ה"נפילה" היא חויון יקר המציאות מאד גם בבנות המפלגה הזאת; אבל על זה אנחנו חייבים להודות לא ל"שמירה המעולה" של הדורים, כי אם למנהג המקובל בין אדוקינו להשיא את בנותיהם תכף משקגורו.

לא טוב הוא מצב הצניעות של בנות עולמותינו התחתונים, ביחוד בערים הגדולות. בדאבון לב אנחנו מחויבים להודות כי הפריצות של הכנות האלה יכולה להתחרות עם זו של בנות הגוים מאותו המעמד; ובערים ידועות עולה מספר ה"מופקרות" שלנו לסכום מבהיל. דבר ידוע הוא כי הפרוסטיטוציה שבווילנא איומה, לפי ערך, לא פחות מוושב פאריז, וכי בכלל לא נראו מעולם בנות עניים במצב מוסר מקולקל כמצב המוסרי של בנות ישראל מהשדרות השפלות בווילנא. והעיר ווילנא הלא היא עיר ואם בישראל, מושב התורה והיראה מאז מעולם! יש לשער כי בווילנא יש סבות מיוחדות הנורמות להפקרותן של בנות ישראל. אחת הסבות האלה היא, לפי דעתי, רבוי הבתולות התגרניות בעיר הזאת. התגרניות הללו הולכות להציע את סחורתן לפני ה"פריצים" ולפני כל האורחים, והמנהג המנונה הזה לא יועיל בודאי לחזק רגש הבושה ולמרכה הצניעות. גם יוצרי מאורות ההשכלה הווילנאית עזרו לרעה: יוצרי המאורות הללו, יחד עם חוכרי מכס הי"ש והקבלנים אשר שרצו לרוב בווילנא, השחיתו

אין ההמון קורא כלל את מכה"ע שנועדו, לכאורה, רק להם ולטובתם ולהשכלתם. סוד גלוי הוא כי קוראי מכה"ע הזרונים בארצנו אינם כלל אנשים המוניים, כי אם דוקא אנשים נאורים ומשכילים – ואותם ובנותיהם אין, כמובן, כל צורך להזהיר מפני הנבלים הפורשים מצורתם רק על בנות ההמון.

ובין כה וכה וה"מסחר" פורח, ואין נוקף באצבע להצלת בנות ישראל! ובכל זאת הננו מתנפחים במדת הצניעות שלנו!....
A.

במכתבי-העתים.

הסופר הידוע ד"ר ברנפלד ננע (כמאמרו "הספרות והחיים" ב-הצפירה) בעקב אחילום של הפובליציסטיקה העברית: בקוצר יכלתה להשפיע על החיים המעשיים ולשנותם אפילו שנוי כל שהוא. וכך הוא מקונן:

"אם נכתב לפעמים איזה ענין מדעי, אפשר שיש בו מעט מן התועלת, וביחוד אין לדברים כאלה שיעור, ואם אינם מועילים בזמנם ויעילו לאחר זמן. ואולם הפובליציסטיקה העברית, אשר כמובן נבראה רק לשעתה, להביא תועלת זמנית וע"י זה גם תועלת קיימת (כי מי שהועיל לדורו הועיל גם לדורות הבאים), הפעולה הספרותית הזאת מוטב לה שלא נבראה משנבראה, דברי שכל ועצה טובה לא ישפיעו כלום, כי "בע"ב הגון" ובעל בעמיו לא ישפיל עצמו לשמוע בעצת סופר, וברור בעיניו כי חכם הוא מכל סופר שבעולם, שהרי אם היה הסופר אדם חכם לא היה צריך להיות סופר בישראל... אף חסרון אחד מן החסרונות הרבים בכל חיינו הרוחניים והקולטוריים לא נעקר ע"י דברינו, ואפילו אם נתמיד בפעולתנו ונדבר על לב העם השכם ודבר – עולם כמנהגו נוהג! ראו למשל, את המון המאמרים שבאו בכה"ע ע"ד השערורות בבתי הכנסת, על חוסר הסדרים בהנהגת הקהלות, על התחנך המקולקל וכו'. עכשיו צאו ומנו את מספר התקונים הטובים, אשר יצאו לפעולה באמצעות הספרות, עפ"י עצת הסופרים. הראו לי את השפעת העתונות העברית!"

הדברים עתיקים. כמספר הסופרים החשובים שבקרבתנו כן מספר המקוננים על העדר פעולתה של ספרותנו. הנני מדיגש בכונה מלת "החשובים", כי באמת רק טובי סופרינו מתנעשים ומתמרמרים על זאת, הם רק הם מודים על האמת כי חסרי אונים הם להביא ב-מאמריהם כל תועלת ממשית ולהכניס את דבריהם לאזניהם וללכבם של קהל הקוראים. ואולם הלב לרבים, אלה הנערים והמלמדים ושהם כידוע רוב מנינם של ה-פובליציסטים העברים, הם אינם מקוננים כלל; אדרבא, הם שמחים מאד ב-פעולתם, והם הם המבשרים לעתים קרובות בשורות טובות כאלה: "נעים לי להודיע כי מאמרי עשה רשם כביר ונמרץ ונפלא בכל פנות קהלתנו. בכל הקלזוים דברו במאמרי זה, ובטוה אני כי עוד מעט יתקן הכל לטוב, ומי יתן ולא התעצלו כל הסופרים בעריהם לכתוב מאמרים כמאמרי הנ"ל על החסרונות והמגרעות שבקהלותיהם, ואני מבטיחם כי גם דבריהם יעשו פרי הלולים. קומו ונתהזקק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו ולא נירא מרצועת הרבי וממכות הלחי של הנבאים – כי מאמר במכ"ע מפליא לעשות וכו'". והנערים והמלמדים אינם מתעצלים כלל, והם מתחזקים בעד עמנו וכו' וכותבים מאמרים איזמים, ולאחר שנדפסו דבריהם אינם שוכחים גם הם להודיע בשער בת רבים כי דבריהם עשו רשם כביר וכו', ובאמת הנה הלב לרבים האלה משינים תמיד את משרתם; כי הלא כל הפצם הוא רק שיודפסו דבריהם בחתימת שמם... ואולם אותה הדבר בעצמו הוא הוא הסבה העיקרית למעוט פעולתה של הפובליציסטיקה העברית. ד"ר ברנפלד, עפ"י דרכו הכבושה, מתאמץ לבאר את מעוט פעולת סופרינו, בדרך המחקר. לפי דעתו

ובכלל נקל ערכה בעיני כל, ואיש לא ידון אותה לכף זכות, איש לא יחשוב לה את "מפלתה" לאסון הראוי לחמלה, כי אם לפשע ולתועבה ולקלון נצח. אין כונתי להתמרמר אל היהדות על "השקפתה הקשה" הזאת, כמנהג קצת מסופרינו; להפך, אני מוקיר את היהדות בכלל נור דינה הקשה בנידון זה. תמת בנותינו היא עמוד התוך לקיום האומה הישראלית, לכן לא נוכל לסלוח לבת ישראל מה שאוה"ע סולחות לבנותיהן הן. אנחנו איננו רשאים להטות און לשום תירוצים בעבירה כזו – פירוקא לסכנתא ליכא! אנחנו מתקיים בעולם רק מפני שלמדנו למשול ברוחנו ולכבוש את יצרנו. זאת היא נבורתנו, אשר בה נתפאר בצדק נגד כל העמים. גבורה זו שוה הרבה יותר מנבורת האגרוף, היא תחולל נפלאות יותר מכל כלי הנשק המתחדשים בעולם, וכל כלי יוצר לא יצלה עליה. מסירת נפש היא ענין חשוב יותר מהריגת נפש. כבישת היצר תרומם אדם וגוי יותר מהשתעבדות ל"נטיית הטבעיות" המפורסמות. לכן, על אף בעלי השאפויות ההרשות אצלנו, עלינו להחזיק טובה להיהדות אשר למדה אותנו למשול ברוחנו בכל עת, ועלינו לשמר את הלמוד הנעלה הזה מכל משמר. ולכן לא נדע חנות. לבת ישראל שלא משלה ברוחה, תהיה הסבה מה שתהיה! אמנם השקפתנו הקשה הזאת רוחה את ה"חוטאת" אל בתי הקלון – אבל גם זה לטובה: זו שהלכה לבתי הקלון, לא תוכל עוד להזיק לנו, תחת אשר החוטאת שנשארה בתוכנו תוכל להזיק למדת הצניעות של חברותיה. – מובן מאליו כי מוטב היה לו יכלנו לקים את מצות התורה בנוגע למפתה: "ולו תהיה לאשה"; ובכלל טוב היה לדרן גם את ה"חוטאת" הנבר ככל חמר הדין החברתי שאנו דנים את האשה – אבל מה נעשה והגברים לברם הם מחוקקי החקים הדתיים והחברתיים...! על ה"נכשלות" המתמכרות להפקרות, ברצון עצמן או מפני נור דינה הקשה של החברה הישראלית, – אין אני מצטער כל כך. אבל לבי יסער לזכר בנות ישראל התמות והנקיות הנמכרות לבשת בחזקת היר, בתחבולות ערמה של אנשי בליעל מבני ישראל. לעתים קרובות אנחנו קוראים במכ"ע סעשי נבלה כאלה – אנחנו קוראים, והדבר ישכח מלכנו עד אשר נקרא במכ"ע עוד מעשה שערוריה חדשה ממין זה. האמנם אין כל עצה וכל תחבולה לנגד הנבלה האיומה הזאת? כמעט נוטה אני להאמין, כי בני עמנו הרגילים למוד כל דבר באמת המדה של אנשים סוחרים, אינם חשים ומרנישים כלל את גדל הנבלה שבמסחר הבשר החי". מה בכך? פלוני סוחר בשורים וכסוסים, ואלמוני סוחר בבשר אדם – מסחר הוא מסחר. אין כל ספק כי רוב בני עמנו מוצאים איזה היתר למעשיהם של "סוחרי הנפשות"; בכל אופן אין ה"סוחרים" הללו נוראים כל כך בעיניהם כרוצחים או אפילו כגנבים, ואצ"ל כאוכלי טרפות! סוף סוף "סוחרים" הם, כל אדם מבקש לו פרנסה כאשר ימצא. כי לו היה ה"מסחר" הזה נכזה באמת ובתמים בעיני רוב בני עמנו, אזי לא יכל בשום אופן להתפתח ולפרוח ככה בקרבנו. הצבור היה מוצא תחבולות להכרית את ה"מסחר" הזה מקרבנו. ובנוגע לרבנינו הן אנו רואים כי הם אינם מוסיפים כלל. כי אלמלא כך הרי היו "דורשים" בלי חשך בגנותם של "סוחרי התולדות" והיו מזהירים את ההמון, השכם והזהר, מפני הנבלים האלה. וההמון הלא עורנו שומע לעצת רבניו, ומה גם דברנו הנוגע לפקוח נפש! כמדומה לי כי דרשות כאלה נחוצות ומועילות להמוננו יותר מפלפולי אורייתא שאינם מבינים או מפלפולים אחרים ב"שאלות הזמן" שלנו, שגם הדורשים וגם השומעים אינם מבינים אותם.

אולי יכלו מכה"ע הזרנגונים לפקוח את עיני ההמון על דרכי "סוחרי הנפשות". למען ידעו האבות הבנות להזהר. אבל לדאבוננו

ככל החזון הזה, וימהר ויחליט כי מסתמא כך נהוג בכל ערי ישראל. אבל המויל האל היה מחויב לדעת כי תשעים ותשעה למאה מרבנינו ה-גנשמיים אינם גועים ברעב כלל וכלל, וכי ראשי הקהל אין להם כל שליטה על שכירותם ואצ"ל על הכנסותיהם. הצדדיות (אשר כידוע הן מרובות יותר משכרם הקבוע), וכי בכלל אין דברי אותו המלמד הכותב שייכים כלל לשאלת הרבנות. ובכ"ז מדפיסים פובליציסטיקה כזאת! אבל הקוראים יודעים מן הנסיון כי כל דברי שני ה-מאמרים האלה הם דברי רוח וחזון לכו של איזה בטלן — והיש אפוא לתמוה על שאינם לוקחים עצה מפי פובליציסטים עברים?

ואמנם לא אחליט כי רבוי הלבלרים היא הסבה היחידה למיעוט פעולת הפובליציסטיקה העברית. יש עוד סבות, אבל גם הן אינן נפלאות ממנו ואין נוקות כלל לפלוסופיה. הסופרים המקוננים אינם יודעים, או עושים א"ע כאלו אינם יודעים מי הוא קהל הקוראים שלנו. האנשים הצריכים תיקון בעצמם או אשר להם היכולת לתקן דבר-מה בעניני הכלל, — הם אינם קוראים כלל במכ"ע עברי; לכל היותר הם מעיינים בפוליטון משעשע, או בספור המעשה; אבל במאמרי פובליציסטיקה לא ישפיקו. קוראנו הותיקים הם המשכילים העברים, שהם אינם עושים שערורות בכה"ג ואינם מקלקלים את חנוך בניהם; הם חפצים בודאי לתקן אחרים, להנהיג סדרים ישרים במוסדות הצבור ולתקן כל מעות בחיינו — אבל שאיפותיהם מרובות מיכלתם, כי יכלתם אינה שוה פרוטה. — הנה אחד הסופרים בארצנו, היודע את דרכי אחינו בר"פ, כותב בענין הזה ב-המליץ"ן דברים הראויים להשמע, כי הם דברים כהותם. הוא דן על השאלה: האפשר לצינונים לכבוש את הקהלות ומוסדותיהן? ובתשובה על השאלה הזאת הוא מספר לנו איך בוחרים בעיר ישראלית נכאים למוסדות הצבור: לבתי הת"ת, לבקור חולים, לבית היתומים וכו' :

זכות הבחירה נתונה: (א) לבאי כח שלטוני בתי התפלה; (ב) לבאי כח בעלי המלאכה; (ג) לבאי כח העירוניים. (ד) להסוחרים משתי המדרגות. מי המה שלטוני בתי התפלה ברוב העירות של התחום? הבע"ב העשירים ושהם כאמת המנהלים בפועל את בית התפלה — אינם חפצים להחשב בתור "שלטון" בעיני הפקידים, יען כי לא ימלט לשלטון להיות קרוא בדבר בהת"פ לפקיד הפוליטיקה ולשמוע ממנו תוכחותיו ע"ד אי הנקיון וכו' — וע"כ הם בוחרים באיש שאיננו מן הישוב, שמבטל את התוכחות הג"ל... ראשי השלטונות האלה בהגיע העת לבחור נבאים הם הולכים למלאות חובתם, לא עפ"י הברתם החברתית. הכרה כזו אין להם כלל, אבל תחת זאת פשיטא להם שנבאי ת"ת צריך להיות ר' דן או ר' איך — ומי בלעדו?... לבעלי המלאכה יש בית פקידות. מי המה העומדים או הקופצים שם בראש? הוושבים בערי התחום יודעים שבעלי המלאכה הישרים — אינם חולמים אפילו ע"ד הבית הזה. ובכ"ז ועד הפקידות הג"ל שולח צירים בשם בעלי המלאכה לבחירת נבאים. הצירים האלה בוחרים כמי שמשלם שכרם במיטב הכסף ומלעיטם כראוי מן השרף השרף. הם בוחרים בזה שגם בכל יתר ימות השנה תקוה להבנות ממנו בכסף ובמשקה... כמעט מיסודות כאלה ממש מתכוונן בית פקידות העירוניים — וכל פה שהגדתי ביחס לצירי בעלי המלאכה, מתאים כרב או כמעט גם לצירי העירוניים... היסוד היותר בריא, שאין לו שום פניות עצמיות, היתה יכולה להיות מפלגת הסוחרים. אבל כידוע הן רוב הסוחרים כערי התחום הם אנשים אשר חייהם תלויים בשערה; תלויים הם בטוב לבו של גביר פלוני ועשיר אלמוני... ונוסף לזה, הנה כל השתתפות בעניני הקהל מצד סוחר בלתי עומד על בסיס חזק, נחשבת לחסרון כשרון מסחרי, להתרשלות בעניני מסחרו, והאיש אשר יאבה לקחת חלק בעניני העיר, הרי הוא צריך להיות נכון מראש שכל כוחותיו יסירו את בטחונם ממנו ולא יאמינו לו אף פרוטה אחת... לכן משתמטים הסוחרים מן החובה הצבורית הזאת, ונמצאים באים אל הבחירה אם אלו ה-אדיריים בעצמם, שמתחת עול אפסורופוסתם או רוצים לצאת, או מתי מספר, "עני פנים", אשר על הרוב לא התרחקו גם הם הרבה ממדרגת צירי העירוניים ובעלי המלאכה — ואלו הם המניעים את גלגלי החיים הצבוריים!"

(שהיא, כאמור, דעת כל הסופרים המקוננים) תלויה האשמה רק בקהל הקוראים, כי הם מבקשים בספרותנו לא דברי אמת המכונים אל המציאות והתועלת, כי אם דברים משעשעים. ובכן יצא לה' ברנפלד פלפול כזה :

"מובן מאליו כי אם זאת היא התכלית העיקרית של הספרות, הנה בהכרח תקבל צורה של פרדוקסים, של דברים מתמיהים... המצב הזה הוליד את הספרות הלוקויה והחולנית בתוכנו, וזו תשפיע גם להפך על התפתחות החיים הרוחניים שבנו. כי אין ספק, שספרות כזאת לא תמצא מקום בחיי העם, ואפילו האדם הנוטה לפרדוקסים — יחוש בנפשו כי אין ספרות כזו מובנת כמשמעה. נמצא כי יוספו להביט על הספרות כעל דברים בטלים, כעל מין בדחנות ושעשוע, כעל מין שחוק החכמים או הכסילים. כמצב כזה אי אפשר לנו כי יתפתחו בנו הכחות המוסריים והקולטוריים כראוי."

אבל הן כל דברי המחקר האלה אינם נוגעים כלל לעצם הענין. מה לפובליציסטיקה ול-ספרות הלוקויה והחולנית? מה ל-מאמרים במכ"ע העוסקים בשאלות הזמן והמקום, ולספרים העוסקים בספרות היפה או בעיונים ממשטים? הפובליציסטיקה שלנו אינה חולנית ולוקויה כל עיקר, אין בה כל פרדוקסים ודברים מתמיהים. ולמען דעת סבת מיעוט פעולתה, אין כל צורך להתפלסף הרבה. הסבה העיקרית היא אותה הרמוזה למעלה: רבוי הלבלרים בספרותנו הפובליציסטית, במכ"ע היומיים שלנו. לא הקוראים אשמים בזה, כי אותם היצורים הנקראים קוריספונדנטים, אשר בחסדי מוילינו הם משמשים גם בכהונת "פובליציסטים". סוד גלוי הוא כי תשעים ותשעה ממאה מאמרים הנדפסים במכ"ע היומיים שלנו, הם מעשי ידי נערים או מלמדים או סתם בטלנים. והקוראים יודעים את הסוד הזה; כי הרי אותו הנער או המלמד וכו' איננו מן הצנועים, והוא משתדל שיוודע בעירו שהוא הוא כותב ה-מאמרים. ובכן יודעים הקוראים שבעיר פלונית כי הקוריספונדנציות וה-פובליציסטיקה הבאות מעירו למכ"ע, הן הבל של תינוקות של בית רבם או של סתם בטלנים, והם דנים גזרה שוה, כי גם הקוריספונדנציות וה-פובליציסטיקה היוצאות מערים אחרות, שייכות מסתמא גם הן לאיזה נער או מלמד וכו'; וכן דנים גם הקוראים שבעיר אלמונית ופלמונית את כל המאמרים לפי פרי עטו של הנער הפובליציסט אשר בעירם. ואחרי שנקבעה החלטה כזו בלב הקוראים הם "מבטלים" למפרע את כל הדברים הנדפסים במכ"ע, ואינם רוצים להאמין כלל שיש גם פובליציסטים הנונים היודעים את העולם והיודעים באמת את צרכי עמם.

לא אכחד כי לפעמים יש דברים של טעם גם ב-מאמרי הלבלרים. אבל הכל יודעים כי אפילו כאוה"ע לא הוכתוב משפיע על הקהל כי אם הכותב. והקהל שלנו, שכלם אנשים מעשיים, אנשים סוחרים, לא יאבה בשום אופן לקחת עצה בעניני החיים שלו מפי איזה נער או מלמד שאינו מן הישוב, אפילו אם עצתו נראית נכונה לכאורה. לקוראינו אנהנו יש באמת הצדקה לחשוב כי חכמים הם מן הסופרים; כי הם הן יודעים רק "סופרים" מאותו מין שאין דוגמתו בשום אומה ולשון. ומכיון שנתנה רשות ליהודי ל-בטל, שוב אינו מכוין בין לבלר לסופר, בין שטפטן הדיוט ובין יועץ מישרים.

הנה משל אחד מאלף. זה לא כבר נדפסו ב-המליץ"ן שני מאמרים על שאלת הרכנות הכפולה, מאת איזה... "כותב מאמרים", כנהוג. והכותב מדבר ב-הלכות פסוקות ובאנטוריטט, ג"כ כנהוג. אחת מהנחותיו היא כי הרבנים מטעם אינם יכולים לפעול מאומה מפני שמצבם החמרי רע מאד! הכנסותיהם עולות רק לאיזו מאות רובל לשנה, ונס את השכר המצער הזה קשה להם להוציא מיד יראשי הקהל! — ודברים כאלה נדפסים בראש הגליון בתור מאמרים ראשיים! אפשר כי ה-פובליציסט ראה באינו עיר שלא יצאה עוד מכלל כפר

הינא רע. בכלל הורע מצב הגרמנים על ידי המלחמה הזאת, כי סחר הארץ הלך למיזון, וכמה דורות יעברו, עד אשר תשוב גרמניה למסחרה בקדמת אסיה כמקודם.

ואולם עם כל זה, אין טעם בדברי מכה"ע התולים את הסרחון כשיטת ביליאוו ומדברים בו קשות, על בני הסכים למשלוח הצבא לחינא (הם מדברים בביליאוו ומכוונים לעומת הקיסר). עלינו לזכור את מצב הענינים בשנה שעברה. ציר ממשלת גרמניה הומת באמצע הרחוב בעתים של מאגדרינים קנאים העוינים להאירופאיים. יתר הצירים וכל הנרים בכלל היו סגורים במגרש אחד והמתנוששים צרים עליהם. והשמועה באה, כי נפלו בידי הסינים והומתו כלם באכזריות חמה.

השמועה הזאת באה כתחלה כמעט ב"דרך המלך". בשנהאוי ישב שר ממשלת חינא המפקד על עניני הבידואר ומסלת הברזל, והוא הודיע, כי קבל ידיעה נאמנה אודות המאורע האיום הזה. אין ספק, כי כוונתו היתה, להרפות ידי חיל הממשלות החיצוניות מלהניח על פקינג—כי אם נפלו כבר הנרים בידי הרוצחים, על מה יחפצו ללכת שמה? בכל אופן נבין את ההתרנשות היתרה מצד ממשלת גרמניה, כי לא יכלה לעמוד מנגד במצב כזה. היא היתה מחוייבת לעמוד בראש הממשלות ששלחו חילם לחינא, כדי להשיב לבעלי האנרוף כפעלם. ואולם מצד השני גרמו המאורעות, כי נוחלה תקותה לעשות לה שם תפארת בארצות רחוקות.

עוד טרם בא וולדערזעע לשננהאי כבשו צבאות ממשלות אחרות (וביחוד צבא יפוניה) את פקינג והוציאו את הנרים הנצורים לחירות. וכשבא המצביא הגרמני, "לפקד צבא מלחמה", כבר הכריזה ממשלת רוסיה, כי תחזיר את צבאותיה מפקינג, שהרי לא הלכה שמה לכבוש ארצות, אלא לקרוא רורר לשבנים ולצפיים אלי מות, וזה נעשה כבר. ממשלת גרמניה אמרה להעניש לכל הפחות את ראשי הבריונים בחינא, ואולם גם זה נעשה רק בקושי, ואין ספק כי אלו שנדרגו למיתה והומתו לא היו ראשי הקושרים. אלו ראשי הקושרים חיים ושלמים, ומי יודע מה בלבם לעתיד. אבל בלי הסכמת כל הממשלות אי אפשר היה לעשות יותר. הכלל העולה מכל זה, כי נוכחה ממשלת גרמניה כעת, כי בענינים מדיניים אין יושר ואין מוסר ואין משפט, אלא בקשת התועלת בלבד.

ומה שהיא לתועלת לה אין לתועלת זולתה. זוהי סבת הסכסוכים שהיו עד הנה בחינא, ומולה של ממשלת גרמניה גרם, כי לקחה היא בהם חלק בראש.

בגרמניה מתנחמים על זה, מפני כי מה שעבר אין. כבר אמרנו כי שלח הקיסר מרוסיה לברך את וולדערזעע בעת שובו מאסיה, והקיסר מגרמניה קבל את דברי האגרת הזאת בתודה גדולה. ובעת ההיא באו שני שרי צבא מצרפת לברלין, והקיסר קבלם בכבוד, ובשעת המשתה שנעשה לכבודם שתה הקיסר לחיי האורחים ולחיי צבאות צרפת, והאורחים שתו לחיי הקיסר ולחיי צבאות גרמניה. נוסח הברכה "על הכוס" נתפרסם במכה"ע שלא ברצון הקיסר, ויש אשר מצאו נימא בדבר. הן ברית כרותה לגרמניה עם אנגליה, ומה תאמר אנגליה לדברי ברכה כאלה? איך שיהיה, הנה לא נתכחשו הדברים, כי באמת כן השמיע הקיסר את דרושו על כוס יין לכבוד האורחים. ואולם כל הדואגים, שמא יכעיסו בזה את אנגליה, אינם אלא טועים. דברי נמוס וכבוד לחוד ודברי ברית מדינית לחוד. על ידי שיחה קלה, שמיטבה רק הפרכוס והגמוס, לא תתפרד החבילה בין גרמניה ואנגליה.

שתי שנים כבר עברו מיום שהשר וולדקרוסו בא לעמוד בראש ממשלת צרפת. כנודע היה זה אחרי אשר הוציא בית המשפט העליון את גמר דינו בענין הריפוס, והמתהוללים התנפלו על נשיא הארץ

בדברים האלה שהם דברי אמת ימצא ד"ר ברנפלד תשובה נכונה על "קינתו". ועלי רק להוסיף כי גם בכרכים הגדולים בארצנו של ימים בכל רק אותם האדירים, אם בעזרת ההמון הנם או בעזרת הסוחרים הקטנים הנכנעים והמשועבדים להם. והאדירים הללו רובם אינם קוראים במכ"ע עברי, וגם אם יקראו לא ישימו לב לדברי הסופרים, אפילו אם הסופרים אינם נערים ומלמדים בטלנים. כי גם באוה"ע אין האדירים מקשיבים הרבה לדברי הפובליציסטיקה. אלא שבאוה"ע יש הרבה עוז ויכולת גם למשכילים ולמפלגה הבינונית — ויהודי הנולה, ביחוד ברומ, אין להם מפלגה בינונית שתהא יכולה לעשות דבר, ומשכילינו יכולים רק לתקן את חייהם הפרטיים (וכזאת הם עושים), אבל על עניני הכלל אין להם כל שליטה.

אל תדון את חברך עד שתניע למקומו!

—w—

השקפה על דברי המדינות.

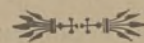
(אחרית הסכסוכים בחינא. — מה הרויחה גרמניה בשלחה צבאותיה שמה? — הוכוחים במכה"ע בגרמניה. — מצב הענינים כעת. — קיסר ווילהלם וברכתו להיל צרפת. — הפרץ בין הסוציאליסטים בצרפת. — הבחירות העתידות להיות שם.)

קץ הסכסוכים בחינא בא! הקיסר ווילהלם פרסם צו, להמעיט מספר חיל הצבא העומד בחינא ולקרוא להשר המצביא וולדערזעע, כי ישוב לעירו ומקומו. "מעוטר בנצחונות" ישוב הניירל הזקן, וכבר קבל הקיסר מכתבים מארצות הברית באמריקא ומרוסיה, המביעים לו רחשי תודה ויקר. "על הנבורות ועל התשועות" שעשה וולדערזעע בקדמת אסיה. הקיסר קואנגסי הבטיח "גלוי לכל העמים", כי מקבל הוא על עצמו תשלומי סך ארבע מאות והמשים מיליון טאעלס בתור חוב לשלם "עד פרוטה אחרונה", ובהכטחה זו מסתפקות הממלכות הצובאות על חינא. בית המלוכה של חינא מתעתד לשוב לפקינג. והכל על מקומו יבוא בשלום. אם תוציא ממשלת חינא מלוח חדשה על הסכום הנזכר, אז תקבלנה הממשלות עליהן ערבות-קבלנות, מלכד ממשלת אמריקא, אשר לפי דבריה אי אפשר לה למשכן עצמה על חוב אחרים, כי כן אוסר חוק המדינה.

מכה"ע בגרמניה מדיים לרבר על דבר התוצאות של המלחמה הזאת. מוכן מאליו, כי אלו המדברים בשם אייבי הממשלה מריבים לענ וקלס ואומרים, כי "המלחמה בשלום" זו החפירה פני גרמניה עד זבולא בתרייתא, ודור נולד יספר, מה עשתה הממשלה בלי דעת ובלי חשבון להבאיש ריח עם גרמניה על ידי הוללות ורעות רוח. ואולם גם מכה"ע המתונים במשפטם מודים, כי לא היתה שום ממשות במלחמת חינא ובלי לתועלת כזוה גרמניה הון עצום על זה וגם נשפך דם לרוב. לכל הזוטר, אם תעמוד ממשלת חינא בדבורה, ישיבו לה הסך שהוציאה על המלחמה ומה הרויחה? אם נאמר, כי התועלת היא בזה, כי לכל הפחות ישמעו הסינים וייראו מלעשות עוד כמותו המעשה המכוער שעשו בקיץ שעבר, הנה הסברא נותנת להפך. הסינים נוכחו, כי אין הסכם בין ממשלות אירופא ולפי זה הותרה הרצועה. הסינים הם ערומים ורואים נכוחה בכל דבר. כבר יודעים הם למדי, כי רק בפיהן תדברנה ממשלות אירופא ואמריקא ויפוניה שלום, ואולם בלבן הן מקנאות זו בזו, ולעולם לא תבואנה לידי עצה אחת. במצב כזה לא תירא ממשלת

בעת המהומה נפצעו 15 קוזקים וי"ג שוטרים, ופצעים קלים נפצעו שני אפיצרים מגרוד הקוזקים. — בחדש ספטמבר יפתח בווארשא בית ספר לסמחר בעל שלש מחלקות. בו ילכדו שפת רוסיה, פולניה ואשכנזית, תורת החשבון, ידיעת הטבע, גיאוגרפיה, דברי הימים, הנהגת ספרי מסחר, כתיבת מכתבים וכו'. אל מחלקת ההכנה יתקבלו נערים מבני י"א עד י"ד שנים, אשר למדו שעור הלמודים של ב"מ למתחילים. תלמידים מבני ישראל יתקבלו בשיעור 50% — מסלת הברזל הסיבירית נחלקה לשלשה חלקים: 1) חלק מערב סיביר מן טש על א- בינסק עד נהר אָב וסיביר התיכונה מן אָב עד אירקוטסק ומסלת וולאדי- וואסטאק—גר אפסק איא; 2) מסלות וולאדיוואסטאק—מיסאווא ומיסאווא— סריעטענסק; 3) המסלה הבייקאליית והמסלה סריעטענסק—אבאר אווסק. כל אורך המסלה העוברת במקומות הנושבים ביותר ופוריים ביותר עולה עד 5612 ווערסט, בכנינה עברו 70,000 פועלים. למלאכה נדרשו 6% מיליון פוד צימינט, 9 מיליון אדנים ולמען הבנינים נחטבו עצי יער בשטח 40,000 דסיאטין. תנועת הנוסעים והמשאות תרבה משנה לשנה. למען הקל הוצאת סחורות סיביר לחו"ל, החל בנין מסלת פערס—קאטלאס אשר ע"י הרוויגא המערבית והיא תתחבר עם הים הלבן, ועל ידו עם מדינת חו"ל. המסלה הסיבירית גרמה להגדיל יציאת המונים מאכרי רוסיה לסיביר להשתקע בה ולעבוד את אדמתה. מספר היוצאים האכרים שהובלו בה משנת 1893 עד 1901 עולה עד 1,200,000 נפש. — מכה"ע מזהירים מפני חבר רמאים, משחקים בקלפים במסעות מסלת הברזל מווארשא לביאליסטאק, המנצלים את הנוסעים ונעלמים באחת התחנות; בזמן האחרון נתפש חבר כזה כיד השוטרים אחרי אשר התנפלו בכסנים על אחד הנוסעים אשר הזהיר מפניהם את בני ליתו. — על אורות מינוי היהודים לפקידו הממשלה, באר הסינט לאמר: למען דעת כל בתי פקידות הממשלה איך למלאות אחרי החקים השוררים על דבר מינוי היהודים לפקידו הממשלה, הגנו מודיעים גלוי, כי מן החק הכללי האוסר לספח איש יהודי לכהונת הממשלה לענייני האזרחים יש להוציא מן הכלל רק את היהודים האלה: 1) האנשים שיש להם התואר דוקטור, מגיסטר, קנדיט, או שקבלו תעודה ממדרגה הראשונה, וגם אלה שיש להם תואר דוקטור לרפואה ונתוח או לרפואה בלבד. 2) האנשים שיש להם התואר רופא, והם יוכלו להספח אל כהונות הממשלה רק בענייני רפואה לבד; 3) האנשים שיש להם התואר אינוניר-טכנולוג, והם יוכלו לשאת משרה רק בענייני הטכניקא בלבד; 4) האנשים שגמרו חק למודם כבתי הספר למודדי אדמה ומעריכים, והם יוכלו לשרת רק במחלקה לענייני הגבולות אשר בבתי פקידות הפלכים. — כפר-ס בא הרחוק מהמושבה "פתח תקוה" כשתי שעות נקנה ע"י חברת יק"א ונשלחו שמה פועלים עברים לעבוד אדמתו. פקיד המושבות ה' פרינטי חלק 37,000 פרנק לשלשים פועלים שנתפפרו מעבודתם. — יוצר הפסל ליאופולד בערנשטאם נתכבד מאת ממשלת רוסיה בתואר הכבוד אורח נכבד לדורותיו. בשנה שעברה יצר עפי"י פקודת הקיסרית האלמנה את הפרוטומין של בני הקיסר אלכסנדר השלישי, ועתה עסוק הוא ביצירת הפרוטומין של האפיפיור ליאון XIII והחשמן רמפולא. — ממכר גליונות הגושפנקא ומרקאות החותם (געבראָוע) ברוסיה ימסר ליד היושבים בחנויות המנופולין של הממשלה. והם יקבלו שחרם 2% ממחיר הגליונות והמרקאות שימכרו. — הר"ר הירצל שהה כשכוע ימים בפריז ומשם יבוא ללונדון ביום 10 יוני. בלונדון יכרו לכבודו כרה חברת "המכבי"ם", והיושב ראש במסכה יהיה ישראל ונגויל. — סופר מכה"ע "דוואיש קראניקל" מקונסטנטינופול מודיע: הגני יכול להבטיח נאמנה, כי תוצאות הראיון של ד"ר הרצל עם השולטן הן נכבדות מאד. הר"ר הרצל עשה רושם טוב מאד על השולטן והוא עתה רצוי מאד בהיכל השולטן. הקונגרס נדחה, כנראה, עד אקטובר משני טעמים: למען יוכלו חברי ועד הפועל לדון בדעה מיושבת על דבר הרצאת ד"ר הרצל, ולמען יוכלו להציע דבר שלם ומתוקן לפני הקונגרס אשר עליו להמציא את הכסף הנחוי, אם יהיה אפשר להשיג את הכסף הנחוי, או יציע הר"ר הרצל את חשבון פעולותיו בפומבי. — ד"ר ערנשטאם י"ו, רב הכולל בבולגריה, ורעיתו הוזמנו למשתה הערב בהיכל הנסיך הכולגרי; אחרי המשתה נתבקש ד"ר ערנשטאם להראות את פני הנסיך כחדר משכיתו, ושם הרבה עמו הנסיך שיחה ע"ד ענייני הקהלות וע"ד התיקונים אשר יאמר הרב להנהיג בענייני העדה. — מדי שנה בשנה מרכיבים לבוא לאודיסא אנשים צעירים לימים, בכדי לרכוש להם הידיעות הנחוצות למורת-בית או מורה למתחילים. שם הם חיים חיי צער, אחרי כי אין להם כל מוצא לפרנסה, ורק מעטים מהם ישיגו את מטרם; אולם גם אלה אשר יקבלו התואר מורה נבערים ע"פ רוב מדעת, כי אין להם מורה ומרדוך

עמיל לזבע להכותו. אז חרה אף הרפובליקנים בהשר די פוי, שעמד אז בראש הממשלה, והאיש הזה היה חנף וצנוע, מראה פנים לכאן ולכאן, ורק באשמחו השתובכו שונאי הרפובליקא כל כך. ויהי כאשר אמר נשיא הארץ להפקיד את ענייני המדינה ביד וולדק-רוסו, התנה זה תנאי מראש, כי ישלים עם הסוציאליסטים ואחד מהם ישב בסוד שרי הממשלה. ההצעה הזאת יצאה לפעולה, ומיליון נספה על וולדק-רוסו בתור שר המסחר. הממשלה הנוכחית בצרפת היא אחת היותר מעולות ומשובחות שמשלו בה משנת 1870 ואילך, ואולם עם כל זה נמצאו נרננים מקרב כת הסוציאליסטים המתלוננים על זה, באמרם כי לא יתכן לאחד מחברתם להסב עם אנשי הבורגנוזיה, ומי שנשפל עמהם סופו להיות כמוהם. על זה דנו ורבו כל העת ההיא. והיה בהאסף הסוציאליסטים בליון להועיץ על ענייני הכתה המדינית הזאת, הציע דילאפורטי להחליט: אם לא יעזוב מיליון את מושבו בסוד הממשלה הוציא את עצמו מכלל הסוציאליסטים. ואולם רוב הנאספים לא אבו להסכים לזה, אלא אמרו: אין אנו מקבלים עלינו אחריותם של מפעלי מיליון בכל פרט, אבל עבודתו בממשלת המדינה אינה פוסלת אותו מלהיות בן בריתנו. כשעמדו למנין רבו המזכים על המחייבים, ואלו האחרונים נברלו מן הקהל ואמרו ליסד להם כתה בפני עצמם. על כל פנים יש לשער, כי ממשלת וולדק-רוסו נכונה בידו, ובהיות, כי בירה מאי של הקיץ הבא תהינה בחירות חדשות לוועד המדיני, הנה מה טוב ומה נעים אם בראש הממשלה יעמוד אדם נאמן להרפובליקא, כי בצרפת הולכות הבחירות אחרי הראש, והרבה שלוחים להממשלה לסכב פני הדברים כרצונה.

מאורעות ומעשים.

בית המלאכה למעשה חביות בעיר אקערמאן, אשר נוסד בעזרת חברת יק"א, משתכלל והולך; כבית הזה עובדים עתה שמונה-עשר חניכים. — בווארשא יערכו שלשה קונצרטים, אשר תכונתם תהיה קדש לנשרפי בריסק-דילטא, גורא וכו'. — הועד לתמיכת הרעבים באודיסא, אחרי פנתו בטלגרמות למכתבי העתים העבריים, קבל לטובת הרעבים מאת מערכת "וואספאהר" 2000 רובל ומאת מערכת "המליץ" 500 רובל. הסכומים האלה נתנו לו את היכולת להחל עוד הפעם את פעולתו בעד נגועי הרעב, ואולם גם אלה לא יספיקו בלתי אם לזמן קצר מאד, ואם לא יוסיפו נדיבי לב לתמוך ולסעדו, או יהיה מוכרח להרול מעבודתו. — עד כמה שבת כל מסחר וכל משא ומתן במהוות הרעב רואים אנחנו מתוך חשבון התכונת המוצאת מעיר קאלאראש (בסרביה): סוכן מסה"ב בדרך קיוב—וואראנעו, אשר על ידו עוברת רוב התכונת המוצאת מעיר הזאת, מודיע, כי בשנת 1899 בח' יאנואר—אפריל הוציאו משאות מקאלאראש יותר מן 450,000 פוד, בש' 1900 הוציאו במשך הזמן הזה 103,000 פוד ובשנת 1901 — רק 32,000 פוד. — בש' 1900 עברו נתיני רוסיה היוצאים למדינת הים דרך המבורג 41,204 איש ודרך ברעמען 25,811 איש. רוב היוצאים היו מפלכי פולין, מפלכי קרן מערבית-צפונית, קורלאנדיה, וויטעבסק, מינסק, בסרביה וחרסון. — שר ההשכלה ברוסיה הציע לתקן תקנה, כי האנשים אשר קבלו התואר דוקטור בחו"ל ורצונם לרפא חולים ברוסיה, יהיו מוכרחים להביא תעודת בגרות מבית גימנזיה רוסית וגם להבחן בלמודים בשפת רוסיה, ולא תהיה להם עוד הזכות להבחן בשפת רומית או אשכנזית וצרפתית, כמו שנהגו עד כה. — ביום 18 אפריל ש"ז, כאשר העלו כתיאטרון בעיר טיפליס את המחזה "מעבירי הנכס", החלו תשעה סטודנטים, שהיו בין הרואים, להקים שאון גדול, ועל כן הוציאו השוטרים את מפריעי הסדרים החוצה. אחרי כן התאסף לפני בית התיאטרון קהל גדול כאלף איש, ויתהוללו וישרקו, ואחדים מהם השליכו אבנים אל השוטרים ואנשי הצבא. אז צוה שר השוטרים לקרוא 50 קוזקים, ובעזרתם הצליח להשקיט את הפרעות, ומחוללי הפרעות הושמו במאסר.

בם; רדיפה אחרי הכבוד, שררה ומשמרת, חיי-מנוחה—בעיניו הם תהו והבל. לא כל פרט ופרט הרשות בידו להיות אינואיסט ולפסוע על ראשי אחרים. לא! ערכה של האהבה העצמית והערכתה תלויים בנושא. יכולה היא להיות רבה וגדולה מאד, וכן יכולה היא להיות גם בלי כל ערך ובזוויה. על כל איש פרטי עלינו להביט מנקודת-המבט הזאת—אם הוא עולה, שואף ומתפתח ומשתלם, או ערכו נעלה מאד, ולמען החיים הכלליים בעצמם חובה היא שיהיה נתון בתנאי החיים היותר טובים. ואם אנהנו מוצאים בו התפתחות שפלה, נפילה, פגיעת החיים וכדומה, או ערכו מעט, והאמת תדרוש כי בחלקו אצל הטובים ממנו יעלה רק מעט מאד. איש כזה אינו אלא פאראויסט ועליו להיות מוכן לוותר מקיומו ומחיו לטובת הטיפוס המאושר, הוא ה"אדם העליון".

מה הן תכונותיו העקרויות של האדם העליון? מה הם מעשיו ופעולותיו?

טועים הם אלה האומרים, כי משאת נפשו של ניעמצשע היא האגרוף והכח, האכזריות והעריצות, וכי רק במדות האלה חפצה נפשו וכי רק אלה תהינה לנחלה לאדם העליון. "את האשכנזים קראו לפנים עם החושבים—יתאונן ניעמצשע על עם מולדתו—החושבים הם גם עתה? כבר קצה נפשם ברוחניות. האשכנזים לא יבטחו עוד ברוח, הפוליטיקא בלעה אצלם את השאיפה לדברים רוחניים. דייטשלאנד, דייטשלאנד איבער אללעס",— ירא אנכי כי זה היה קץ הפלוסופיה הגרמנית. היש בגרמניה משוררים? היש בה ספרים טובים?— ישאלוני בחוץ לארץ. פני יתארמו, אך באומץ לב אשר לא יסור ממני גם במצב היותר רע אענה: כן, יש לנו ביסמרק!"

ניעמצשע מכבד את האגרוף והכח רק בשעה שמטרות נעלות לפניו: להועיל להחיים הכלליים. לא האגרוף, הכח והגבורה כשהם לעצמם מכובדים בעיניו, ורק המלחמות שנלחם אותו האגרוף, ומסכה זו לא תמצא חן בעיניו התנועה הלאומית שהתעוררה והגיעה עד למרומי קץ השתלמותה כמאה הזאת; ומסכה זו נעלה נפשו בתנועה האנטיסמיטית והוא משקץ ומתעב את האנטיסמיטים ונלחם את מלחמת עמנו הנדרף, שכל זב ומצורע יירקו בפניו. לא בזה ימצא את האדם העליון, כי ישתדל האדם להיטיב את חיו עצמו, כי יבקש אושר ומרנוע לנפשו הוא, כי תמצא ירו למלא את קיבתו, לא! אך בזה שיניע האדם למדרגה מוסרית לבל י ל שים לב אל הסכנה המרחפת על ראשו, ולא ירגיש את העול הקשה שנתנו עליו החיים. הוא ימצא את האדם העליון בזה שמבקש עבודה, בזה שמעיץ החיים הנובע בלבו ירחק אותו לצאת למלחמה, להביא אסון על כל אשר יש לו.

ועל כן נבין, מדוע זה כבד והעריץ ניעמצשע ככה את עמנו, את זה העם שהביא את מוסר העבדים לעולם. הוא כבד וראה בהם את כחם הגינאלי ללחום בעד זורתם ומוסרם. הן אמנם התורה הזאת אינה מוצאת חן בעיניו, אבל הן כביר וגדול וחוק רוחה של התורה הזאת, הן נשגב וצצום ורב כח החיים שבה, ולכן כבד יכבד אותה! התורה הזאת נלחמת בחרף נפש בעד הרעיונות הכלולים בקרבה, ולכן המחויקים בכריתה הם כולם, בני אדם עליונים, אויבים ושונאים להם על כל מדרך כף רגל, סכנה ומוקשי מות על כל צעד וצעד; ובכל שעה ושעה, מיום היותם לגוי ועד היום הזה, לא ראו בטובה אף יום אחד, אף שעה אחת, והם— "בני העליה" האלה— אינם שמים לב כלל אל כל המצוקות והתלאות ומפיצים את תורתם ברבים. ואלה אשר אותם ילמדו את התורה הזאת ממלאים שחוק פיהם עליהם ועל

א"ר יתמכם בעצתו, וע"כ נועצו הסופרים העברים באודיסא יחד עם חבר הח' מרבי חשכלה בפ"ב ד"ר לא נרער ויכינו תכנית, איך להטיב מצב המורים המתלמדים, וטובי הסופרים ה' אבראמאווין, אחד-העם, בן-עמי, דובנאוו, רבניצקי, הרב טשערנוויץ והמורה טראצקי לקחו על שכמם את העבודה להיות למורי דרך להצעירים המתעדרים למורים. דין וחשבון פרטי ע"ד השאלה הזאת יוצע לפני ח' מרבי חשכלה בפ"ב.

אֲנָשִׁים וּסְפָרִים.

פְּרִדְרִיךְ נִיעַמְצֶשֶׁע.

(ד.)

"רעי— אומר ניעמצשע— איננו חפץ, כי יחליפו אותי באחרים. יש אנשים המטיפים את תורתו על דבר החיים, ובאותה שעה עצמה הם מטיפים את השוא...". כי מה הוא ההמון אשר ניעמצשע הוא נלטובתו? הלא אל ההמון ישים את לבו רק כנלל שלשה דברים: א) "בתור העתקת האנשים הגדולים, שיגלדו על ניר מחוק ורוי מטושטש; ב) בתור השפעות ו"פעולות שכננדי", ג) ובתור כלי זיון של האנשים הגדולים; בכל האופנים האחרים— הוא אומר— יקה אותם האופל והסטיסטיקא." הוא אינו נלחם בשביל ההמון, נקודת השקפתו היותר בולטת והיותר ממשית— היא האריסטוקרטיות שלו. לא הסוציאליסטים ולא האנארכיסטים יוכלו למצוא איזה מסעך או משענה בתורו. הן אמנם לוחם ניעמצשע את מלחמת הפרט כנגד הכלל, ואולם לא מלחמת מגן הוא לוחם, כי אם מלחמת תגרה. הוא חפץ לשנות את סדר כל הבריאה: כי הכלל, (כלומר: החברה) יביא את עצמו לקרבן על מזבח טובת הפרט. הוא אינו חפץ להשוות את זכיותו של הפרט לאלו של הכלל, ורק חפץ הוא שתהינה זכיותו של הפרט מרובות על זכיותו של הכלל. הוא חפץ, כי הכלל יתנוסס בתור שומר הפרט. וזו היא האידיאליות הקיצונית שבתורתו של ניעמצשע. הוא דורש מאת ההמון הגדול, זה ההמון שאינו אלא "העתקת האנשים הגדולים", שיקריבו את עצמם לקרבן, לבעבור שאנשים גדולים יחירי סגולה יוכלו להתפתח ולפרוח, באשר שהם הם ה"מקור" בעצמו. הוא אינו חפץ שכל אחד ואחד ימצא את היכולת לראות חיים באופן יותר טוב ויותר הגון ויותר נוח וזול, ורק שכל אחד ואחד מן ההמון המעונה יהיה לברות להאנשים הגדולים. הכלל כלו יהיה נבלע בפ"ה הפרט.

ואולם מי הוא הפרט המאושר הזה, שזכה לכל הכבוד והגדולה מצד ניעמצשע? מה הוא יתרונו הרוחני שיש לו על אחרים? מה הן שאיפותיו ומגמותיו, השקפותיו ותכונותיו? האם הרשות ביד כל אדם ליהנות שוה בשוה מן העולם וחמודותיו? לא! ההמון הגדול צריך להיות איסקופה נדרסת שעליה יפסעו האנשים הגדולים, האינדיבידואום העליון המוציא את שויו רק בו, בעצמו, חפשי ממוסר המדות ("ויטט" ל"כקייט דער ויטטע"), אינו תלוי בהניגותו ובהשקפותו בדעת מי שיהיה. אינדיבידואום כזה עומד הלאה מגבול המוסריות."

והאינדיבידואום העליון הזה מחונן בכח חיוני גדול, שואף לעבודה ולפעולה, למלחמה ולהתנוששות, והוא עומד למעלה ממושגי הטוב והרע. אותם הדברים, שהם שעשועיך וכל מעיניך

ותורתם, משלמים שכר למוד בבעיטת רגלים, ממררים את חייהם, והם, הלוחמים הגבורים האלה, כמין נבורה נפלאה, במין ביטול היש הנשמי שלהם שאין דונמתו אצל כל אומה — סולחים ומוחלים להתלמידים המורדים האלה ומלעטיים להם, להתלמידים הדוקרים את רכס, את תורתם ונלחמים בעד תוכן החיים, כפי שהוא צריך להיות על פי השקפתם ותורתם. הלא הם הגבורים שכבר הניעו לידי אותה המדרגה המוסרית — לשאוף לעבודה ולמלחמה, להשבעת שאיפותיהם הטבעיות — הגני מבקש את הקוראים לכל ישעו בדברי — „ללחום בשביל דבר גדול ובלתי אפשרי“, גם אם המלחמה הזאת תביא עליהם בודאי ובודאי את המות. עולמם בעצמם רופף ורועע — והם חפצים לתקן את כל העולם כלו. אין תחת רגליהם אף כמלוא שעל אדמה, — והם שואפים למרומי שמים, לעוף בין עבי שחקים. בגלל יכלתם זו, בגלל כשרונם זה להתהפך כלם לשאיפה ולמלחמה בשביל שאיפתם, הוקירם והעריצם המשורר והפלוסוף פרידריך ניטשע.

„האם מבקש אנכי אושר? — ישאל — אנכי עבודה אבקש, ענין לענות בו אבקש. אינני יודע מטרה יותר גבוהה ורוממה בחיים מלנפול חלל בשביל דבר גדול ובלתי אפשרי. בראותנו את העדר יכלתנו ורפיונו במלחמתנו עם חקי הטבע, עלינו להתחזק ובלתי הואש ולבלתו בוא לידי מסקנא כי אך לשוא נכלה את כחותינו, והיא לא תצלח, ועלינו להתאמץ לבלתי הפוך את הפאקטים לפרינציפים. עלינו להתנשא מעל להפרינציפים הטבעיים, הגם שהדבר נשנב כבינתנו, ולמצוא את קנה המדה למוד בו את הרע ואת הטוב, את המזיק ואת המועיל.“

„והסיר ד' ממך כל חלי — זה רעיון“, אומר אחד מקרמונינו. חפצתי לנהות ממני חלי הרעיון ואהי לאחד העושים. „יצר הרע, אומר בעל ספר חסידים, דומה לחנוך, אם יחנך בשרו יעלה שחין, אכן אם יעצור ויסבול לא יעלה.“ על דבריו אלה נוכל להוסיף כי גם יצר הטוב דומה לו בכחינה זו... „החטישה בנפש עצמו, יאמר מיכאילאָוֹפִּסקי במקום אחד, יש בה בתחלתה מעין גרוי-מענג קל, אבל הגרוי הולך הלך והוק, הפצע הולך הלך וגדול עד כי יגדל מאד...“

הן יצר הטוב הוא האומר לאדם: בקר את מחשבותיך, נטיותך ומגמותיך. עמוד על המשמר תמיד לבל תמשך אחר דברי הבל ורעות רוח, הוזהר מהונות את עצמך בכל עת ורגע; אבל החפוש העצום ובקשת האמת באמת יש אשר מביאים הם את האדם לידי ספקות גדולים ועצומים כל כך, לידי חשד גדול כל כך, לידי תמהון גדול כל כך, עד כי יעמוד נבהל בראותו כי עוד מעט ואבר ממנו כל אשר היה לו...“

חפצתי לברוח מכל החקירות והפליאות ואומר להשקיע עצמי בעבודה ממשית.

אהבתי את עבודתי, דבקתי בה, בליתי בה זמן, אבל לא כאשר דמיתי כן היה.

עבודתי לא רפאתני ממורי, כי אם הגדילה את המחץ בלבבי. והמחץ גדל בלבי לרגלי התקרבותי אל האנשים. הנני רואה בהרכה בני אדם ערמה וצביעות, קטנות ושפלות, עקמיות הלב ופניות שונות, טפשות ובערות, העדר כל אהבה וחסרון כל רגש ובמעוּט מוח חושב ולב מרגיש והנני רואה כמעט בחוש כי הנצחון על צד הרבים...“

ואף גם זאת: מעשי הרבים שלמים ומתאימים מכל צד למטרותם, הם, ומעשי המעטים סותרים לפעמים אלו את אלו לרגלי הסתבכות הענינים והמעשים ולרגלי העדר נסיון החיים.

כי הנה גם אלה אשר כונתם רצויה אצלנו חסרים לרוב דעת חקי חיי החברה ואופני התפתחותם ומצב המוסרים הצבוריים השונים אצל עמים שונים והם נכשלים על כל צעד וצעד.

ומצד אחר: המון גדול אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו, המון העומד מנגד לכל התחלה טובה, לכל מעשה טוב ומועיל, המון אשר אינו שאלה באפית המצות וכדומה יקרה בעיניו משאלת הקיום,

— „האם מבקש אנכי אושר? — ישאל — אנכי עבודה אבקש, ענין לענות בו אבקש. אינני יודע מטרה יותר גבוהה ורוממה בחיים מלנפול חלל בשביל דבר גדול ובלתי אפשרי. בראותנו את העדר יכלתנו ורפיונו במלחמתנו עם חקי הטבע, עלינו להתחזק ובלתי הואש ולבלתו בוא לידי מסקנא כי אך לשוא נכלה את כחותינו, והיא לא תצלח, ועלינו להתאמץ לבלתי הפוך את הפאקטים לפרינציפים. עלינו להתנשא מעל להפרינציפים הטבעיים, הגם שהדבר נשנב כבינתנו, ולמצוא את קנה המדה למוד בו את הרע ואת הטוב, את המזיק ואת המועיל.“

(עוד יבוא). ש. צ. זעצער.

מכתבי אחד הצעירים.

הובאו לביה"ד ע"י

הלל צייטלין.

א.

שאלתני, ידידי, מדוע הייתי פתאם לאחד הציונים המעשיים, ואתה היודע ועד כי אין בי התכונות הדרושות לאיש מעשה? הא לך תשובתי.

הייתי לאחד מבעלי המעשה מצד עצם המעשה ומצד המעשה ביחוסו אלי.

מצד עצם המעשה כיצד?

מאחר שאיזה רעיון לוקח את לב האדם, עליו להשתדל בקיומו בפועל, אע"פ שיודע הוא שאין בכחו לעשות גדולות.

ו, חסרון לא יוכל המנות, דרשו קרמונינו, זה שנמנו חבריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמם.

עול גדול הוא לראות חברים בדעה מתעסקים בהפצת איזה רעיון ובהשגת מטרתו — ולעמוד מרחוק, כשם שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת להשבון גדול, כך כל המעשים הקטנים מצטרפים למעשה גדול.

„טוב לעשות רעה מחשוב קטנה“ — אמר ניטשע, והצדק אתו, אע"פ שהוא מפרזו על המדה. בכל עת צריך האדם לשום מטרה גדולה לנגד פניו, בכל עת צריך הוא לשאוף למעשים עקריים

עצמי ומגורלי בחיים. אין לפני או כי אם האלהים והעולם ואני.. ויש אשר קדושה לי אותה השעה הפנויה אשר בה לא אראה בני האדם עם כל האסונות והצרות, הערמה, השפלות והעברות שבחיייהם, והנני מסיר מלבי גם את דאגת עצמי ואת כל הנוגע לי, ואף גם את כל ה"שאלות הארוכות" הנני מתאמץ לשכוח. אינני חפץ לחלל את קדושת השעה בכל מחשבת מרי, והנני רק מביט בעולמו של הקב"ה. הנני מביט או בעולם במין פשוט מיוחד: הארמה חיה, העץ חי, העשב חי, השמש השוקעת חיה, השמים חיים וקיימים, הכלב העובר לפני חי, התולעת הזוחלת לפני חיה באותו הזכות שהשמש חיה, באותו הזכות שהשמים חיים, באותו הזכות שהכל חי, ואף אני – חי... הנני מרניש אז, כפי שאומר היינע, 'את, הכאב הנעים של ההויה'.

הנני מוציץ את נטפי החיים; הנני יונק את שרם. הנני בולע את אויר כל הבריאה! הנני אחד עם כל היקום. אינני צריך להתאמצות מיוחדת בשביל להבין, "דבקות החלק בכל". הנני מבין כל זה באופן פשוט מאוד: הכל נעשה קרוב לי בתכלית הקרוב, הכל נעשה שלי ואני של הכל, אין אז לפני לא שאלות ולא תשובות, לא קושיות ולא תרוצים, לא סתירות ולא ישובים, לא חקירות ולא דרישות, לא מחשבות ולא מעשים, לא מחלוקות ולא פשרות, אבל יש לפני חיים ורק חיים, הבטה בהירה בשמים וכל צבאם, בארץ וכל צאצאיהם... הנני מביט או בעיני ילד על כל אשר מסביב לי. הנני שמח לעבים הקלים ולעפר הארץ, לקוי השמש האח זנים ולערמות החול, לרום אין קץ ולנבעות הקטנות לזהר הרקיע ולצללי ערב, לעלים המתלחשים ולזמזום הזבובים, לצפצוף הצפרים ולשריקות הצפרדע, להמית הנחל ולצלצל הצלצל...

הכל חביב לי, הכל טוב הכל יפה. אינני נופל על פני, אינני כורע, אינני משתחוה, אינני משתומם על המראה, אינני מתרנש, אינני מתפעל... הנני משקיע עצמי בדומיה...

הנני שוכח את צבעי החיים, את חליפותיהם ותמורותיהם, הנני זוכר רק את החיים עצמם, את ההויה עצמה... הנני שוכח את הרע ואת הרעים, אך יש אשר פתאם והנה אדם עובר לפני...

אדם עובר לפני והריני קורא בפניו מחאה לכל ה"תמימות הקדושה", מחאה עזה לכל הכחשה במציאות הרע ובכחו כי עז... כל הניגודים והסתירות אשר בלבי מתפרצים למרות רצוני, כל הספקות הרבות כאלפי עלוקות ימוצצו את בשרי, כל הכאב הגדול אשר בלבי מורגש ביותר עז. הוא מתרחב, מתפשט ומתעמק עד לאין שיעור ותכלית...

אבל העולם הפשוט והיפה אשר נראה לעיני גם הוא לא יחלף כצל עובר, גם הוא תובע את תביעותיו, גם הוא מגיש את זכותיו, לא, יאמר לי אותו העולם, לא שוא הוא החלום הזה אשר חלמת, לא בשקר השליתי את נפשך, התהדרתי לפניך ככלה נאה וחסודה: "לא כחל לא שרק ולא פרכוס ויעלת חן". לא עשיתי לפניך את שמלותי הרבות, לא הראיתי לפניך את שלל צבעם, לא הרביתי חוץ לך, לא קסמתי קסם לפניך, הראיתך רק את השמים ואת הארץ ואת האהבה!..

ואז יש אשר אמר להסתיר את פני מבני אדם, אמצא לי פנה מיוחדת, אתאמץ למצא אותה הנקודה הכוללת הכל, אותה

המון אשר לא ישמע לקול החפצים בטובתו לא, "מקוצר רוח", כאשר היה בשכר הימים, כי אם מאפס כל רוח ורגש. אומרים לו להמון כי בני ישראל נרדפים בכל זמן ובכל מקום, כי מצבם רע גם בארצות אירופא הנאורות, כי מצבם בכלל אינו טבעי. כי אין סדרים כחיהם וכו' וכו', והוא אומר: לפלוני הדרשן, "התוך הדבר" יפה או פלוני הדורש או העסקן איננו יודע להסביר את ה"משל" כדבעי...

בטוב לבו יאמר: פלוני הדורש או העסקן אולי איש טוב הוא, אבל אין פירוטה בכיסו ואין מביאין ראיה מן הקבצנים... ובסגנון אחר: אלו היה הדבר טוב היה הנבירים מתעסקים בו... בכלל אין דברים כאלו כראים להטפל בהם, יוסיפו אהרים; איש לחנותך, ישראל!

"שוחטין שור אחד, מתמרמר מענדלי מוכר ספרים, ושאר השורים עומדים להם ולועסים עשב במנוחה"...

ועל גבי ההמון אלה העטלפים הידועים, אלה היראים פן יחסר לחמם אם יראה העם בעיניו ובאזניו ישמע ולכבי יבין... ולהם נלותה כת של מתחכמים ומתלוצצים, החושבים לבטל את הכל בשאלה נבערה אחת, בשיחה בטלה אחת, באיוו לצנות תפלה.

פה מדברים ע"ד עתידות עם שלם, והם חומדים להם לצון; פה שאלה ההויה והחדלון, והם מצחקים ברוב הנאה; פה אחד החזיונות העולמיים, והם מבטלים אותו בסופיזמים אחרים; פה תקוה ופחד ואחריות גדולה, והם מפטפטים איוו מלים שאין דעת בהן ואומרים: חכמנו! חכמנו!

הנני רואה כל זאת, אחי, וירי מתרשלות לפעמים לא רחוקות, לו הייתי, לכל הפחות, אחד העובדים המצוינים, אחד מאלה שיכולים לפעול ולעשות הרבה, כי אז אמרתי: יעשו אחרים מה שיעשו, ידברו אחרים מה שידברו, ואני אעשה את הכל כחפצי – ויכול אוכל; אבל עפ"י מצבי ועפ"י חנוכי, הנה חוג מפעלי; עם כל החפץ הרב, קטן מאד, ובכנן דא אומר לי לבי: יתוש קרמך!..

הנני מסלק את ידי מעבודתי, וחובתי רוחפת אותי אליה... הנני מתחיל לעבוד, והנני רואה כי קצרה ידי לעשות דבר... על כן הנני בעבודתי בבחינת "רצוא ושוב" תמיד. הנני נגש ונכוה... נגש ונכוה...

היו ימים שבהם האמנתי ש"דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב" תמיד...

עתה הנני רואה, שיש אשר הדברים יוצאים מן הלב והם אינם נכנסים אל הלב...

אוי לי אם אֶזְכַּח שכל הדברים היוצאים מן הלב אינם נכנסים אל הלב לעולם...

לעת עתה עדין לא הגעתי לידי מדרגה זו, וכמדומה לו שתמיד ישאר בלבי איוה בשחון בכח האמת...

ב.

...יש בחיי רנעים טובים, אחי, יש אשר יעלה בידי לסלק את כל החובות המוטלות עלי, והנני מוצא לי שעה אחת פנויה להתבודד ולעשות איוה חשבון בנפשי... "אלהים עמכם! לברך הנני!" הנני אומר או בסגנונו של האמלט, והנני מתאמץ לשכוח רגע את כל המעשים הנעשים ואת כל בני האדם אשר יסבנו, והנני מנסה לתת לי לעצמי איוה מושג מחיי

לאמר: הנה מחסום שמת על עיניך, חתלת אותך לבעבור לא תראה ולא תביט, — ולכן אפוא שמע, תחרשנה אוניך!
הנה הפעמון! קלוממ... קלוממ... השעה הרביעית. אך הלילה כמו זרה לו שפת מורי-השעות, וכמו ברור לו, כי ממשלתו ממשלת עולמים — והוא מוסיף למשול באין מפריע.

ובני האדם נאחזים זה כבר בתרדמה העמוקה אשר אחרי חצות הלילה, והם ישנים ומרניעים את מוחם היבש ואת עצמותיהם העיפות, איש על אשר מצאה ידו. הצעירים שוכבים על מפות רועות והיו כדבקים איש באחיו, לבעבור החם את נופם הרועד מקרה, והזקנים רועדים מקר על גבי התנורים, אשר כבר אבד מהם חומם. בבתי היהודים ריקים התנורים, ובתוך כלי עץ, אשר יומם יהיה לשלחן ובלילה למטה, שוכבים דחוקים וצפופים, כסחורה הצרורה בתוך תיק למשלוח, שתיים עשרה ידים, שתיים עשרה רגלים וששת פנים קטנים וחורים, המכסים שערות הפאות הארכות, ושש ימולקות מתגוללות עליהם או על צדם. ועל כל הפנים האלה, אשר על המפות ואשר על התנורים, אשר בבתי עם הארץ ובבתי היהודים — שפוך מין הנאה משונה, מין תענוג גדול, ובנחרת אפס הם מהללים ומשבחים לבורא עולם הטוב והחכם והרחמן, אשר ברא כשבילים ולהנאתם מתנה טובה כזו, שנה ערבה ומחוקה, והם מודים ומברכים ומתענגים ומתענגים תענוג ממש מעין שיי עולמות...

הוי לכם, בני אדם אוברים ונרחים! הנה גדול אשרכם כי חדלתם רגע לחוש מכאוב... ואולם מה נורא אשרכם זה ליי, הנודר בלילות! מה שונא אנכי את הלילה ואת השנה!

המחט הקטן אשר על פני מורה הישעות במנדל העיר מתרחק מן המספר "ארבעה" והולך וקרוב אל המספר "חמשה". מעל מדרגות אחת החנויות יורד שומרי-השוק, מפהק בפה פתוח ורחב, מכה בכח את ידיו אשה על רעותה, והולך הביתה לישון על מטתו. את האויר השאנן יבקיע פתאום קול מרגיז וקורע: "קוקוריקו".

דומה כאלו נשמע קול רעד ופרכוס של הלילה — הנה הוא ירא, כי קצו בא, כי קצו הגיע!

קלוממ... קלוממ... השעה החמישית.

וברגע ההוא ישמע קול משוך וממושך של הליל בית החרושת. והליל מרעיש את גלי האויר ומניעו לארכו ולרחבו, והודר דרך החלונות אל הכתים ומעורר:

— פססס... קומו! קומו! בני אדם, לעבוד!

עוד רנעים אחדים יעברו, והצעירים מתנועעים על משותיהם, מתהפכים עוד פעמים אחדות מצד אל צד, מפהקים וקמים.

אם צעירה אשר התעוררה בין הקמים, ממחרת ולוקחת את עולה בידה להיניק אותה, מעוררת אותה ולוחצת לו בעל כרחו את השר לתוך פיו. בכח היניקה הזאת על התינוק לחכות עד הצהרים, למועד אשר תשוב מבית החרושת. הצעירים רוחצים במהירות את פניהם וידיהם, חוטפים מן השלחנות איש את הלחם אשר הכין לו מאתמול ושמים את הלחם איש בצלחת בנרו.

עוד הפעם שוקט האויר אשר בחוץ; ואולם פעמון בית התפלה אשר לקתולים מחל להגיע אותו עתה.

בסדר ובמשטר ישמיע הפעמון את קולו; אחריו יענה פעמון אחר, אשר קולו קטן מקול הראשון, אך האחרון ממחר לצלצל, והקולות מתאחדים יחד בהרמוניה עצובה ואבלה.

ההשוואה בין הטוב והרע, אותו השלום בין שני העולמות החולפים ועוברים לנגד פני...

ואני מבין אז כי ההניון והמרע לא יועילו לי בזה מאומה, השירה אך תרחיב ותגדל שני העולמות, הלב ינוע בין שתי הקצוות, פעם בכה ופעם בכה. ואת העולם והחיים אני אוהב ואת בני האדם אני מרחם, ורחמי מרובים מאד...

והריני מתעמק בנפשי פגימה וחודר לתוך גניזה והגני מרגיש אז הרגשה מיוחדת המורכבת ע"י הכרת ערך הטוב והרע גם יחד, המכנסת איזה בטחון בכח כל הגשגב והנעלה למרות ההכרה המוחלטת כי "אכן רע מאד"...

ובכל עת אשר אני מרגיש בי השפעת הרגעים ההם, קוי אור נעים חודרים אל לבי והם מעט צרי ומרפא למכאובי לבי...

ואז הגני שב לעבודתי, ובלבי מעט אומץ ותקוה, מנדול הלחץ אשר תמיד בלבי יקרים ונעימים לי ביותר רנעי הבדידות, אשר בהם ירוח לי מעט, ופעולתם נאמנת עלי עת רבה.

כי מנדול הלחץ אשר תמיד בלבי, כן יגדל וירחב לבי כראותי לפני שמים אין-קץ וחיים אין-קץ...

ק ו מ ו !

ציור

מאת ה. ד. נאמבערג.

על פני העיר הקטנה הנרדמה מרחף אט ליל חרף קר ובהיר. בהדר מלכות חביט הלבנה ממרומי שמי התכלת על בתי העץ הקטנים. וכמו תשחק ממרום נבהה לעגקים האלמים והנרדמים: למנדל-העשן הגדול אשר לבית החרשת היחיד בעיר ולמנדל בית התפלה אשר לקתולים המתנשא ואומר לעלות השמימה.

לנוכח צבא הכוכבים המזהירים אשר ברקיע השמים הבהיר, ישלחו חומי אור דקים המון כוכבי-השלג הקטנים, הזרועים והפזורים מסביב, אשר קפאו מקור והם מתנוצצים ומבריקים כרכבות ניצוצי אור. האויר קר ושוקט, ומסביב דממה רבה. בתי העץ הקטנים כפופים לארץ עם גניהם הלבנים והמתנוצצים, והיו כנאחזים גם הם בתרדמה הגדולה השלמת על כל ובכל, והם ישנים וחולמים, ומבעד לחלונותיהם תחדור ההוצה חשכה עמוקה מתהום. יש גם אשר מאחד החלונות עולה אור כהה ורועד, ומשם ישמע לעתים קול דק ומקוטע: שם תינוק חולה מתעורר משנתו ובוכה; אחרי קול התינוק יעלה כרנע קול ערש המתנועעה בתנועות מסודרות. מקץ רגעים אחרים יאלם התינוק, ואחריו תאלם גם העריסה, — והליל הקר והשאנן מושל אחרי כן לברו באין מפריע.

ואהו בזרועות הלילה החזקות נאלם העולם כלו, והיה כמפהק לפתוח פה בפני מלכת הלילה היפה והתקיפה. אך עז הפנים, מורה השעות על פני מגדל העיר, כנראה, לא יפחד ולא יירא את מוראה. מקץ כל רבע שעה ישמיע פעמונו קול והודיע את הלילה הודעה קצרה לאמר: "עד גבול השעה כזאת וכזאת באה העת, עוד זמן קצר כזה וכזה נשאר לך, מלכה יפה ותקיפה, למשול בנו פה".

מורה השעות! אותו הן יודע הלילה זה כבר כי עז פנים הוא ומחצף לדבר את האמת בפני התקיף ממנו. ואמנם לא נפלא הדבר: אותו, את מורי-השעות הן יצר ההניון, החשבון בראו, ויתן לו שנים עשר מספרים, שני מחטים מורים ופעמון.

והנשמה, שלא הבינה את שפת החיים על הארץ אשר בפי המלאך, הלכה אחריו.

ויבאו המלאך והנשמה אל אוצר היגונים; ותרא הנשמה והנה הוא מלא על כל נדויותיו אבנים טובות, אבני חן. ותתפלא הנשמה מאד, ותשאל:

— האלה הם היגונים?

— כן, ענה המלאך, היגון והצער למטה, אבנים טובות הם למעלה, ואת נשמה זכה, התבונני באבנים הטובות וכחרי לך אחת מהנה ואמצי אותה אל לבך, והיתה לך למקור אור וחום — למעין השירה לכל ימי חיך בעולם התחתון שם! ותען הנשמה ותאמר:

— בכל האבנים אך שלש גדולות וטובות מאד אני רואה, אך איך אבה מהן וטרם ידעתי את משפט האבנים, אשר לקחו את לבבי, ותור באצבע על שלש אבנים, והמלאך באר לה את משפטן.

ועל הראשונה אמר:

— יגון קורר מאד, צער נחלשים וחלשים... שלחן מלא דשן, גם הכלבים הגורמים תחת השלחן עושים פימה עלי כסל. אך לנחשלים אין מזיוס, לא על השלחן ולא תחת השלחן, והם פורשים ובוכים, פורשים ובוכים מאד... וכי יגבר צערם, והתקצפו, ויאמרו להפוך את הקערה על פיה — „גם לי, גם לך לא יהיה זו“ — צער גדול! ועל השנייה אמר:

— יגון נורא! צער דור הולך בין המצרים: הלוחות הישנים נפלו ארצה ונשברו, ולוחות חדשים טרם נפסלו... כבר עלה הפטיש על האלים הישנים ויופצצם, והחוטב אלים חדשים לא נראה עוד... והרור הולך ונהלך כצל, ואינו יודע מאין בא, מה עשה ולאן הוא הולך. דור יתום הוא... אינו יודע את אביו... אינו יודע את הויבר, שהוא צלו ויוצרו... והוא פורש ובוכה פורש ובוכה... צער נורא! ועל השלישית אמר:

— צער ישן נושן... צער עמוק... צער העולם וטפך משלו... והנשמה אומרת:

— מלאך טוב ומטיב: לא שפת השמים, כי אם שפת האדמה על לשונך, ואני טרם הייתי שם... אינני יכולה לבחור, לפי שאינני מבינה לטעם מליך... אבל שלש האבנים הללו יפות הן, מזדירות הן... הבה, אקח את שלשתן...

— גם זאת תוכלי, ענה המלאך, ואולם אז קבל תקבלי גם אבן רביעית, כלי דעתך וחפצך... — והרביעית מה היא?

— אבן קטנה, אך לפעמים כבדה מנשוא... יגון המתבורר מחוץ לכל המחנות, צער הבלתי-מובן...

— לו בקולי תשמעי, — הוסיף המלאך — ולקחת את אבן אחת!

אך הנשמה לא שמעה בקול המלאך, ותקח ארבע אבנים טובות, ותרד להיות לנשמת משורר עברי.

י. ל. פריץ.

וצלצול הפעמונים עובר ושט באויר, מגיע עד הבתים, מהגנב בעד החלונות אל הבתים פנימה ומעורר: — קלומ-קלומ-קלומ!... קלומ-קלומ-קלומ!... קלומ! קלומ! בני אדם, לעבור את האלהים! עתה תחל התנועה על גבי התנורים, הזקנים מגרדים את בשרם, מפקקים וקמים...

וצורות בני אדם תראינה בחוץ. השוק כבר מלא תנועה והמיה דקה: אנשים ונשים, צעירים וזקנים עוברים בשתי דרכים: הצעירים אל בית החרושת, והזקנים אל בית התפלה.

גם חנויות היהודים תפתחנה. השמש מכה בפטיש, ומעורר לתפלה. החיטים, הסנדלרים ויתר בעלי המלאכה הולכים וטליותיהם ותפליהם תחת ידיהם, והם באים אל בית המדרש.

ומקץ חצי שעה והנה רעש המכונות עולה מבית החרושת, קול המנגינות עולה מבית התפלה. חנה הקדושה, והגנון העצב של קריאת התפלות או האשמורות עולה מבית המדרש.

* * *

בעבור עוד זמן קצר, והפעמון של מורה-השעות אשר למנדל העיר משמיע את השעה השביעית ומבשר לכל, כי השמש יוצא על הארץ. ואמנם עלה השמש מכעד לבתים, ויפור וישלח לארבע רוחות השמים אז קוי אורו, והקוים טוים ואורנים באור בהיר את האויר, ומכעד ללוחות החלונות הם בוקעים אל תוך הבתים ומעוררים: — קומו, בני אדם, לעבוד בשביל עצמכם! קדוש, קדוש, קדוש האדם!

אך קוי אור השמש לא מצאו עוד איש על מטתו. בני האדם עובדים ועמלים זה כבר: אלה עוברים עבורתם לבני אדם כמוהם ואלה — לאלהים. בקצף ובכוז הביט אז השמש על הארץ ויסתתר תחת ענן עב.

ארבע אבנים טובות.

הזן.

ויהי היום, וכרוז נשמע במרומים:

— נעשה משורר עברי!

וישמחו המלאכים מאד, והמלאך הממונה לאותו דבר עף בטיסה אחת אל אוצר הנשמות, ויבחר באחת מהנה, וישק לה, ויאמר: — בשורה בפי! על פי מצות הבורא עליך לרדת למטה ולהיות למשורר עברי על הארץ!

והנשמה נכונה למלאות אחרי צו, ורק איננה יודעת: השירה מאין תמצא?

— השירה היא אור וחיים, ושם, אומרים, מאירה השמש אך ביום, ובלילה מתנוצצים אך ככבים קטנים... וגם ביום וגם בלילה יש אשר עננים עולים ומשתרעים בין השמים והארץ ומסתירים את האור... עוד אומרים, שהשנה נחלקת שם לעתות, שיש שם סתו וחרף, ובעתות הללו הכל בלה ומת...

— אל תיראי, — ינחם המלאך את הנשמה הנונה — את תלכי אחרי, ואני אנהגך ואביאך אל אוצר היגונים ותבחי לך שם „יגון“ כחפצך, והיה לך למקור השירה.

מכתבים על דבר הספירות.

ב.

ידידתי!

את קול הבשורה אנכי שומע, ואולם האמונה חסרה. מעל פני הגנות מצפצפים הפרגיות אצלנו את השירה: מהלך חדש. מהלך חדש. מהלך חדש — אבל איה ה ה ל כ י מ ? מביט אני ימין ושמאל ומבקש... הוי האמונה! הן את כל אשר לי הייתי גותן, לו רק יכלתי להאמין. התהשבי כי נעים גורל איש, להתעבר בכל עת תמיד ולהיות אנוס לפרוש מן הצבור?

ותקטן ממני כי האמין לא אוכל, והנה עוד באה הידיעה הברורה, והיא הנוקרת בי כיתוש. כי, לצערי, יודע אני לא רק את המליצה אשר בספרותנו החדשה בגלוי, כי אם גם את הפרוזה אשר לה מאחורי הפרגוד בסתר. ולכן בשעה שאנשים באים ומדברים גבוהה על כל הגבורות ועל כל הנפלאות, ובשעה שהם משליכים כפתים על כל צד וכל פאה את המלים "מהלך ישן", "מהלך חדש", "וקנים וצעירים", בשעה זו רוהי בי תבוק ואני עומד ושואל: האם עורים האנשים האלה? האין הם רואים כלל? הוי אלי! לו רק לא יהיה זה "המהלך האחרון"...

הכל הולך לבית עולמו; היגיעות האחרונות נעשות — והללו אומרים שירה, ירא אני מאד כי הדור הבא אחרינו לא ימצא עוד לנחון כלל להתפלפל, אם ישן ואם חדש. אכן נורא יהיה הפתרון! ולכן ידידתי, פרחה אדבר אליך היום: חשבונות וציפורות — אולי יבין העם יותר בדברי אליך.

כי לא מפי איזה פרופסור הממונה על הספרות עלינו לקחת תורה, כי אם מפי הממונה על הקופה באיזה מבתי המסחר לספרים עברים; לא את המלומד הבקי בזרמות הספרותיות עלינו לשאל, כי אם את הפקיד המפקח על הפנקסים באחד מבתי הוצאת הספרים אשר לנו, למה נעשה שקר בנפשנו? למה לנו כל הקומידיה הזאת? התדמו כי על ידי מה שנרמה את עצמנו נועיל לגוף הענין?

וארשווי היא המטרופולין למסחר הספרים העברי, ואולם כמה ספרים נמכרים עתה ליום? כמה מ"ס מתפרנסים עוד בימינו במשלה ידם זה? הן חדל מסחר הספרים העברי (ספרי השכלה ודומיהם) כמעט לגמרי! לפני עשרים או גם לפני עשר שנים עוד היה נמצא איזה "משוגע" אשר היה קונה איזה ספר; בעת ההיא עוד היה אותו המנהג היפה שמוכרי הספרים היו באים לפעמים לבית הפוסט לקבל מכתבי-כסף והשולחים מערי השדה היו מזמינים ספרים, ואולם עתה, שאלו נא ויגידו לכם: המין האחד והיחיד שיש לו עוד איוו מהלכים בשוק המסחר הוא ספר הלמוד. האב העברי רואה עוד איוו נהיצות לדאג למונותיו הרוחניים של בנו, ואולם היוצא מן הסוג הזה ומעלה — חס ליה לאבא דזרעא, ללוקוסום, ועוד ללוקוסום ממין זה, אין לאדם מישראל שום צורך, שקל אחד היה לו בצלחתה, אשר אותו היה מוציא לספרים; אבל את השקל הזה הוא גותן עתה לדברים אחרים שבקדושה, ולכן אם את צרכו הרוחני הוא ממלא במקצוע אחר, שוב אין לו כל סבה לשוב ולמלא אותו גם באופן שני, את שלו כבר עשה, ואת חובתו כבר יצא שתי פעמים ובשני אופנים אין דואגים לנשמה. — אכן אם את פי מוכרי הספרים ההם נשאל, וענו ואמרו: הפרנסה המעטה שהיתה לנו לפני, נכרתה מפינו; את הפרנסה הזאת לקחה ממנו אותה התקנה החדשה שהתקינה בהקימם בתי הוצאת ספרים חדשים; הלא יש לנו עתה, "אחיאסק" ו"תושיה". — אבל היודע גם את אלה ואת הנעשה אצלם מאחורי פרגודיהם

ולפנים מקלעיהם, הלא יחדד ויתפלץ, אין קונה ואין חותם, החברות ההן עושות את שלהן ומוציאות, ואולם גם הקהל העברי עושה את שלו ואינו מכניס, מכיון שרואים מנהיגי החברות ההן כי ההוצאה האחת לא הצליחה ולא הביאה את אשר קוו, מיד הם ממהרים להדפיס איזה ספר שני, אולי ימלאו את הבור של הראשון מחוליתו של השני; מכיון שהם רואים כי מכה"ע אשר הם מוציאים אינו מכניס להם גם את מהיר הניר, מיד הם ממהרים להוציא מ"ע שני, אולי הכנסותיו של זה תמלאינה את הוצאותיו של זה; מכיון שהם רואים כי מאתים ספרים לא יועילו, באים הם ומנסים דבר במ"ע לילדים, אבל עד מתי תעמוד להם טקטיקא כזאת? את אחד הקבלנים ידעתי, שכך היה מנהגו: היה "מקבל" את הכירת מכס הבשר בעיר האחת; לא ראה ברכה בזה, היה "מקבל" קבלנות שניה בעיר שניה, בכדי להרפא על ידה ממכותיה של הראשונה; לא הצליחה גם זו, היה מקבל את השלישית בעיר שלישית, וכן את הרביעית ואת החמישית, ואם היו שואלים אותו: מה תהיה אחרית כל אלה? היה עונה: הן רק אדם אני, בינתיים יכול אדם למות...

ובשעה שאני רואה ושומע ויודע את כל זאת, בשעה זו מרקדים לפנינו ברחובות כל היום בשמחה ובצהלה וקוראים: מול טוב, מול טוב! יש לנו ספרות ככל הספרות שבעולם! עם אנחנו עם ספרות ככל גוי וגוי! מהלך חדש, מהלך חדש, מהלך חדש! — ואו אני פורש לקרן זווית בלחץ לבי, הספרות זו חלת על גחונה ועוד בה כמעטק הנשמה, ואלה שם מבחיץ יודעים פתאם כי יש לנו מהלך... למה לנו כל הקומידיה הזאת? למה נעשה בתינו תיאטראותינו?

ולכן נכרתה האמונה מקרב לבי, ולכן אתם רואים אותי תמיד מתנגד בכל פה לאותו הכרוז היפה שיש לנו ספרות, ולכן נבצרה ממני לומר גם אני עם המזמרים, אלא לא מליצה ידענא ולא פראזה ידענא, אלא חשבון ידענא. האם על ידי מה שנרמה את עצמנו, תצא מזה תועלת לגוף הענין? מוטב שנפיר את המסכה ונרים את הצעיף, ומי שיש אומץ בלבו להוסיף ולומר גם אחרי כל זה, יבוא ויזמר... על ידי מה שנסתתר מתחת למחסה-ממטר, לא חדל המטר.

כן, ידידתי! זוהי הפרוזה הארורה של ספרותנו מאחורי הפרגוד שלה — ואולם לפיה יהיו גם פניה מחויץ.

האם באשר אין לנו קהל, אין לנו ספרות? או להפך האם באשר אין לנו ספרות, אין לנו קהל? — שאלה זו אינה ענין לכאן, בכלל אני מוצא כי השאלה בדבר הסבה והמסובב משמשה את מוחם של פלוסופים יותר גדולים ממני, אני רק אשתדל להוכיח כי גם אותו, המהלך החדש, לכשעצמו, שאחרים מכריזים עליו, אצלנו אינו אלא פראזה ריקה, כי ספרות אשר תנאיה החמריים הם אותם שאמרת, אי אפשר לה כלל שיהיה לה איזה מהלך, יהיה איזה שיהיה, ספרות כזו אינה יכולה לגדל סופרים שמספרם יהיה עולה למעלה מעשרה, רב לנו אם נשים לב לעובדא זו: מ"ע אחד לנו היוצא אחת בחדש; הסופרים הארבעה או החמשה העוזרים בעבודתם למ"ע זה ידועים לנו, ובכן עוזבים אנחנו את מכה"ע החדשי הזה ופונים אל מכה"ע היוצא אחת בשבוע, והנה עוד הפעם אותם הארבעה או החמשה לנוכה עינינו; עוזבים אנחנו גם את זה ונוטלים מ"ע היוצא יום יום, והנה שוב אותם הארבעה והחמשה מניחים אנחנו מתוך ידנו גם את זה ולוקחים איזה מאסף או את ה"לוח" היוצא אהת בשנה, והנה גם פה אותם מיודעינו הישנים; ולא עוד אלא שמ"ע חדש בשביל ילדים מתחיל לצאת, והנה שוב אותם היחידים, אותם המעטים, אותם, טובי סופרינו, אלו היה נהוג אצלנו גם בנוגע לדברי ספרות כמו שהוא נהוג בכרכת חתנים, שלא לברך עד שיהיו

הם בהכרח שדבר חדש בוא יבוא, ולכן לא יפלא כלל אם נתפתח אצלם אותו המושג אשר הם מסמנים אותו — הגם שאין זה מדויק כל צרכו — בשם „מהלך חדש“. כל זה אצלם, אבל אצלנו! אצלנו! אצלנו! אנחנו עם סופרינו הספורים באצבעותינו — האם לא צחוק ילדים נעשה לנו?

בקרבתנו „פנים חדשות“, מסופק אני מאד אם היינו באים בכלל לברך. — וגם את אלה עוד עלינו להלך לשנים או לשלשה חלקים ולהחליט כי החלק האחד נוטה אחרי המהלך הישן, והחלק השני — אחרי המהלך החדש, והחלק השלישי — נושא פנים לכאן ולכאן, כנהוג, האם לא צחוק ילדים אנחנו עושים לנו?

אם ירד אליהם אחד מקרבנו ובא אל יערת הרבש אשר להם ולקק מכל הבא לידו ולא עכל היטב, ולקח את ניצטששע ואת כל התלויים בו, וחזר והגיד לנו בחפזו ובחצאי-פסוקים את אשר הבין ואת אשר לא הבין, והכל בשם עצמו, ושנים שלשה קוראים לפניו: הושענא, הושענא — הוזה הוא מהלך חדש? אם הלך האחד ממנו ומלא את כרשו משיריהם, ושם זומר לפנינו את אשר בא אל לבו ואת אשר לא בא, והמסכים הולך לפניו והמבקר הולך אחריו וקוראים: גאון, גאון — הוזה הוא מהלך חדש? ואם את הלשון נשבר ונמנר, ואם את יפיה נתעב ונשקץ אותה בעיני כל קורא, עד כי לא יוכל עוד איש לקחת ספר עברי לתוך ידו — הוזה הוא מהלך חדש?

אמת היא, תנועה גדולה נראית כעת בכל ספרות וספרות מקצה אירופא ועד קצה אירופא. ה„מהלך החדש“ היה למלה מלאכותית, לרבור המתחיל אצל כלן, הרעש והקולות והלפידים עולים מכל מקום, ספרים לעשרות נכתבים, מאמרים למאות נדפסים, ויותר משנותבים ספרות, כותבים עתה על הספרות, דבר זה הוא תמיד סימן לא טוב לספרות, ואולם אם באים אנשים ואומרים להכניס בחזקה את המלחמה הזאת גם בשערינו, אז עלינו רק לשחק, לנו אין אותו העבר של ספרות יפה, לנו אין אותם התנאים המחייבים מלחמה כזו ונותנים לה זכות הויה, מלחמה על פני שטח של ד' אמות ובין חצי מנין אנשים ולעיני קהל של המש מאות איש — מלחמה כזו טובה לילדים, אם יאמר לך אדם: הים הגדול יפה מאד וביפו לקח את לבי — האמיני לו, אבל אם יביא לך אדם מעט מים בקיתון אשר שאב מן הים, וממך ישאל כי תתפלא על יפיו של זה — שפכי לו את הקיתון על פניו; אם יאמר לך אדם: גדול ונהדר השימביראזו והוא בהדרו החריד את לבי — האמיני לו, אבל אם יביא לך אדם מעט גרגרי חול אשר גרד באצבעותיו מן ההר, וממך ישאל כי תכרעי לפני הדר הגרגרים האלה — השליכים אל פניו, גם את דבר ה„מהלך החדש“ אנכי מבין בכל גדלו ובכל הדרו, אבל לא אם יבוא אדם והביא אותו אלינו בכלי מתוך ספרות אחרת ולא אם יביא אלינו ממנו מעט חול אשר אסף בחפניו.

לא, ידידתי! אין לנו צעירים כלל, צעירים אנשי לב ורוח, אשר אש תבער בקרבם ואשר עצביהם יחרדו באמת על כל אמת ועל כל קודש ועל כל יופי, אשר קנאה תבער בנידיהם לקנא קנאת כל נשגב וכל נעלה — כי אלו היו לנו צעירים כאלה, ולא „צעירים“ במרכאות כפולות, כי עתה הן לא עמדו מנגה, בראותם ספרות הולכת את מהלכה האחרון, וידיהם בצלחת בגרם.

בשעה שנפטר ביסמרק מלפני מלכו ווילהלם השני, והמלך הצעיר השתמש באותה המליצה, כי הימים הראשונים יפלו והוא יוליך מעתה והלאה את עמו מהלך חדש (נייער קורס), אז לא עלה על לב איש כי המליצה הזאת תהיה במהרה לאות-דיבור גם לנבורי העט, ואולם באשכנז ובספרותה יש לדבר מזה זכות של קיום, וכן בארצות האחרות שקבלו ממנה, הכשרונות הגדולים שהיו לעמים וישיבי הארצות ההן ספו; אנשים גדולים באמת אינם נולדים עוד יום יום ככמהים ופטריות; התקופה הגדולה חדלה — ותחת הגדולים באו הרבה קטנים, וסופרי מכתבי-העתים מבקרי הספרים וכותבי הריצוניות עושים את שלהם — הכל במהירות הקיטור, הכל במרוצת עלעקטרית: בבקר הם מנשאים את האחד והוא נעשה ל„מהולל“, בערב הם מפילים אותו והוא נעשה כאחד האדם, וממחרת היום כבר נשכח האיש ואין עוד זוכר את ה„מהולל“ ואת שמו. ברור של ריקלמה זה ובעזרת זאת המכונה היותר גדולה בעולם שנקראה „מכתבי-עתים“, לא יכבד כלל להיות מהולל בן-רעג, וכן לא יכבד כלל לשוב ולהיות נשכח במהרה, כשם שכל „סיון“ צריכה למודה חדשה בנוגע למלבוש ולכלי בית, כך צריכה הסיוון גם לבגדים ספרותיים ולכלים ספרותיים חדשים, וכשם שאין דואנים בנוגע למלבוש ולכלי בית שיהיה החומר בר קימא, כך אינם דואנים גם בנוגע לספרות לדבר של קימא. הספרות היתה למין אינדוסטריה — והכל בחפזו, והכל במהירות הקיטור והעלעקטרית. לכן לא יפלא כי החלה האדמה להתגודד תחת רגלי העומדים עליה וכי חדל להיות להם מעמד וכי הטובים שבהם התחילו לבקש, התחילו לבקש תוכן חדש, צורה חדשה, איזה דבר חדש שבעצמם אינם יודעים עוד מה הוא, וגם הצרקה יש להם בבקשם, כי מרגישים

במכתבי הבאים אנסה להעביר לפניך גם את הספרים, אשר הביאוני לדבר ככל זה בסופריהם.

ידידך

דוד פריש מאן.

ה"ר זאב גלוסקין ורעייתו מברכים בברכת ימו"ט! את ידידים ה"ר אהרן סאלאווייציק ליום חתונתו, ביום ג' כ"ד סיון, עם העלמה עממא גראדזענסקי, ואת מהיר הטלגרמה 2 רוי"כ המה מקדישים ליקרן-קימת' בעד הפועלים בא"י.

לאות זכרה ומו"ט לידידי ה"ר אהרן סאלאווייציק ליום כלולותיו עם בחירתו מרת עממא גרודזינסקי הרימותי מחיר ט"ג רובל אחד לטובת ק"ק של הפועלים בא"י.

חיים נתן ניצבורג, ווארשא.

Nr. 93.

י"א אלישוב ורעייתו מברכים בברכת ימולא טבא! את ידידים ה"ר א. סאלאווייציק ליום כלולתו, ומחיר הט"ג א' רוי"כ מרימים קדש לביית נאמן אשר בירושלים.

ווארשא יום ג' 11/VI.

Nr. 94

יצא לאור מחדש

סביב הארץ בשמונים יום

ספור נחמד

מאת זול בירון (Jule Verne)

סגנון הסופר זול בירון כבר נודע לרבים, כי מלמד הוא פרקים שלמים בחכמת הטבע בארח ספור נעים. הס' הוה כולל ספור מסע סביב הארץ בשמונים יום, ונעתק עברית צחה בידי סופר מצוין.

מחירו 40 קאפ. עם פארטא 50 קאפ.

נמצא למכירה בבית מסחר הספרים של חברת אחיאסף, וו רשא

Издательство „АХІАСАФЪ“ Варшава.

Печатается и вскорѣ выйдеть:

ЧАРТЕРЪ

историко-эравнительное изслѣдованіе

Г. А. БѢЛКОВСКАГО.

Товарищество „АХІАСАФЪ“, Варшава.

ספורי מענדעלי מוזר ספרים

יצאו לאור

בהוצאה חדשה, מונהגים ומתוקנים בידי המחבר.

(א) בכתר רעם. (ב) לא נחת ביעקב. (ג) שם ויפת בעגלה.

(ד) בימי הרעש. (ה) בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה.

(ו) הנשרפים. (ז) בימים ההם.

מחיר הספר (עמורים VIII+222) א' רויכ, בניג 1.17 רויכ.

כתובת המו"ל:

I. X. Равницкому, Одесса. | J. Ch. Rawnizky, Odessa.

השלה

מכתב-עתי חדשי למדע, לכפרות ולעניני החיים.

המו"ל: חברת „אחיאסף“. העורך: אשר נינצברג.

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת החמישית

וזה תכן עניניה:

- (א) הטוב והרע (המשך).
- (ב) קהלת אנקונא.
- (ג) על ידי שליח (ציור).
- (ד) גבולות הציונות.
- (ה) רכי קלונימוס בן קלונימוס.
- (ו) עדן נעלם (שיר).
- (ז) הפלוסופיה הרתית (בקורת. המשך).
- (ח) מארק ישראל (ז).
- (ט) היהודים והיהדות כאמריקה (ה).
- (י) מכתבים מרוסיה (ג).
- (יא) הורעת המלאכות.
- (יב) השקפה כללית. (XIII).
- (יג) רועים ועדריהם (ד).
- (יד) יריעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה: כרוסיה 6 רויכ, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען באשכנז 13 טארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 16 פראנק.

לחצי שנה: חצי המחיר הגיל.

להחתמים על השלח ו-הדורי ביחד ווול המחיר בשני רויכ, וישלמו לשנה 10 רויכ, לחצי שנה 5 רויכ, לרבע 2.50 רויכ.

מכתב השלח:

Издательство „АХІАСАФЪ“ Варшава.

מעטאמארפאזא

דאס בעסטע קאסטמעטי-שע מיטעל געגען זאמער-שפראַכען.

מטאמארפאזא

קרעם קאזימי

אלס איינציגער בעווייז פֿון

עכטיקייט איזט דער אונטערשריפט שריפט איזט געפֿעלשט. ווירד אין פֿאַרפֿום-געשעפטען פֿערקויפט.

דער הויפט-פֿערקויף איזט אין

האנדעלס-הויז י. ב. סגל, ווילנא-אדעסא.

אין בעטראַכט פֿון געפֿעלשטע „מעטאמארפֿאזא“ האט דער ערפינדער קאזימי אייגען ריסונאק אויף די פלאקאטען צוגעגעבען:

די קוועלען פֿון שענהייט. מעטאמארפֿאזא

בעשטעטיגט פֿון האנדעלס-און מאנופאקטור-דעפארטמענט נוי 4683 וועלכע ווירד אין אילוסטרירטע וורנאלע פובליקירט ווערען.

פאטענטירט אין ענגלאנד

וירושלים תערה על לכבכם !!

א ר ב ו ם

מראה ארץ ישראל והמושבות

אנויכטען פון פאלעסטינא און די יודישע קאלאניעס
פאטאגראפירט און בעשריבען פון י. ראפאלאוויץ און מ. זאכס
דער אלבום ענטהאלט פערענטיגע בילדער פון אלע יודישע
קאלאניעס אין ארץ-ישראל מיט
בעשרייבונג אין העברעאישער און דיי
טשער שפראך, פון זייער ענטשטעהונג און יעצטיגען
שטאנד, אויך

בילדער פון וויכטיגע ערטער און שטערט אין ארץ-ישראל
די בילדער זענען קונסטפאל געארבייט און געדרוקט אין איינער
פון די בעסטע קונסטדרוקערייען אין דייטשלאנד, און די בעשריי-
בונגען געבען דעם לעזער א פאלשטענדיגעם בילד פון די קאלא-
ניעס און דעם לעבען פון די יודישע אקערבויער אין ארץ-ישראל.
דער אלבום קען דיענען אלס בעסטעס געשענק און צירונג

אין שטוב.

פרייז פון אלבום 3 רובל מיט פארטא.

אויף פערלאנגען איז אויך צו בעקומען אין פראסט-ווייס-
ברוי מיט גאלדשניט איינבאנד צום פרייז פון
4 רובל.

Verlag „ACHIASAF“, Warschau

עם איז הערויס פון דרוק

און צושיקט צו די אכאנענטען

„דער יוד“ Nr. 24

אינהאלט:

- (א) דער בעריכט פון דער דעלעגאציע. י. וו. משלענאוו.
 - (ב) דער פינפטער קאנגרעס.
 - (ג) פאליטישע איבערזיכט. י. ל.
 - (ד) בריעף פון ווארשא. ישראל שווערגעמוטה.
 - (ה) יודישע שטערט און שטעדטליך. אמת.
 - (ו) די יודישע וועלט.
 - (ז) פערלארען דעם קול. ערצעהלונג. אברהם רייזען.
 - (ח) א בריעף צום ה' ענגעל פונ'ם „וואסחאד“.
 - (ט) לימעראישע נייעס.
 - (י) גאנץ בערדיטשעוו. פעלעטאן. שלום עליכם.
- אכאנאמענט פרייז: אין עסטערייך-אונגארן: יעהרליך 12 קראנען, האלב-
יעהרליך 6 קראנען, פיערטעליעהרליך 3 קראנען. אין רוסלאנד: גאנציעהרליך
5 רובל, האלביעהרליך 3 רובל, פיערטעליעהרליך 1.50. אין דייטשלאנד
יעהרליך 10 מארק, ארץ-ישראל: 12 פֿינק אגערע לוגער-15 פֿינק,
אמעריקא און ענגלאנד 10 שילינג.

Издательство Ахиаסף, Варшава.

זכרונות לבית דוד

מאת א. ש. פריעדבערג.

(תוצאה חדשה).

הס' הזה כולל בארבעה חלקים גדולים
ספורים היסטוריים מתולדות ישראל מן הרבן הבית הראשון
עד תקופת הרמב"ם וכבר נתפרסם רבים נאחד הספרים
היותר טובים ומועילים בספרותנו. ס' זכרונות לב"ד
מציין בצחות לשונו, בנועם סגנונו, ומסוגל ביחוד לעורר
אהבה וכבוד בלב בני הנעורים לעמנו ולתורתנו, ואלה הם
הספורים הנאים בו:

- חלק ראשון: 1) פתח דבר, כף הסידים, 2) זר
הדפנים, 3) הקוצה, 4) שבעת הקדושים, 5) הככל והקין.
 - חלק שני: 6) הנעל, 7) הסוגר, 8) האגרת, 9)
הכנור, 10) הצלחיה, 11) התכריך, 12) שני מכתבים,
13) המאכלה, 14) חותם הנשיא.
 - חלק שלישי: 15) אות הקלון, 16) התרעלה,
17) הענק, 18) ספר הזכרון.
 - חלק רביעי: 19) זרון ומשוגה, 20) חליפות ותמורות.
- מחיר חלק א' 1.54 ר' ועם פארטא 1.72 ר', מחיר
חלק ב' וחלק ד' 1.40 ר' כל אחד וע"פ 1.50 ר',
מחיר חלק ג' 1.73 ר' וע"פ 1.91 ר'. עבור כריכה
מהודרה יש להוסיף 30 קאפ'.

כתבת אחיאסף:

Издательство „АХИАСАФЪ“, Варшава.

WYŚZŁY Z DRUKU

nakładem

Towarzystwa „ACHIASAF“

Dr. L. PINSKIER, Samowyzwolenie.

Cena 25 Kop.

Dr. THEODOR HERZL,

Mowy ze zjazdów syonistycznych.

Cena 25 Kop.

Dr. MAX NORDAU,

Mowy ze zjazdów syonistycznych.

Cena 40 Kop.

ACHAD-HAAM, Niewolnicy swobody.

Cena 20 Kop.

ACHAD-HAAM, Po za obozem syonistów.

Cena 20 Kop,

Ares: Wydawnictwo „ACHIASAF“ Warszawa, Twarda Nr. 6.